

Memòria de la intervenció arqueològica a la Ronda de Sant Martí, 8B-8C. Línia d'Alta Velocitat- Estructura de l'Estació de la Sagrera. Districte de Sant Sant Martí - Barcelona.

Codi: 055/21.

Expedient R/N 470 K121 NB 2021/1-32958
Expedient R/N 470 K121 NB 2021/2-33155

Dates de la intervenció: 17 de maig - 27 de juny de 2021

Data de lliurament: 16 d'agost de 2021

Autor: Jordi Vallverdú Pastó

ÍNDEX

FITXA TÈCNICA.....	3
INTRODUCCIÓ.....	5
SITUACIÓ GEOGRÀFICA.....	8
CONTEXT HISTÒRIC.....	10
ANTECEDENTS.....	18
METODOLOGIA.....	20
DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I DELS RESULTATS OBTINGUTS.....	21
TRACTAMENT DE RESTES.....	32
CONCLUSIONS.....	42
BIBLIOGRAFIA.....	48
ANNEXOS.....	49
1. SITUACIÓ I EMPLAÇAMENT	
2. PLÀNOL GENERAL	
3. PLÀNOL DE DETALL	
4. SECCIÓ A-A', B-B'	
5. SUPERPOSICIÓ DE PLANTES	
6. SUPERPOSICIÓ DE SECCIONS	
7. LLISTAT UE	
8. FITXES UE	
9. FULL D'INVENTARI FOTOGRÀFIC	

FITXA TÈCNICA

Nom del jaciment:

Ronda de Sant Martí, 8B-8C. Línia d'Alta Velocitat- Estructura de l'Estació de la Sagrera.
Districte de Sant Sant Martí - Barcelona

Núm. de referència expedient:

R/N 470 K121 NB 2021/1-32958.

R/N 470 K121 NB 2021/2-33155. (ampliació del termini).

Municipi: Barcelona.

Comarca: Barcelonès.

Coordenades: UTM31N - ETRS89 X: 432618.1 / Y: 4585510.4.

Promotor: ADIF.

Tipus d'intervenció: Preventiva

Tipus d'activitat: Control. Excavació. Documentació. Tractament de restes.

Cronologia: Contemporani.

Dates intervenció: 17 de maig - 27 de juny de 2021.

Direcció: Jordi Vallverdú Pastó.

Empresa: Global Geomática SL.

Auxiliars: Carlota Celorrio, Andrew Kelly, Patricia Pinyol, Edgar Llordella

Documentació Planimètrica: Rubén Ramírez.

Paraules Claus: forn, cambra de combustió, rajoleria, industrialització, època Contemporània, Sant Martí de Provençals.

Resum intervenció: Aquesta intervenció ha permès documentar restes inèdites d'un forn d'època contemporània que ja havia estat excavat en les campanyes de 2010-2014 per Francesc Antequera, amb l'empresa CODEX. Arqueologia i Patrimoni.

INTRODUCCIÓ

Aquesta memòria presenta els resultats i les conclusions de la intervenció arqueològica que s'ha dut a terme a l'*Espai delimitat pel carrer de Bac de Roda / carrer del Clot / carrer de la Sagrera / carrer de Josep Soldevila / ronda de Sant Martí / carrer del Pont del treball digne. Línia d'alta velocitat – construcció de l'estructura de l'estació de la Sagrera.*

L'actuació arqueològica va estar motivada, des dels seus inicis, per la construcció de l'estructura de la nova estació de la Sagrera dins l'obra de la LAV Madrid-Saragossa Barcelona-frontera francesa (tram Sagrera-Nus de la Trinitat). Aquest indret inclou zones d'alt interès arqueològic i d'alt valor històric, per la qual cosa s'ha realitzat la corresponent intervenció arqueològica preventiva de seguiment de la realització de les obres, d'acord amb la normativa municipal i general en matèria patrimonial. La superfície afectada per les obres de l'estructura de l'estació de la Sagrera ocupa una extensió d'uns 105.000 m², mentre que la superfície del sector 7000, on s'han realitzat les intervencions aquest any, ocupa uns 5.500 m², dels quals 5 m² corresponen a la superfície intervinguda recentment. No obstant, la superfície completa de la rajoleria hauria estat major ja que l'estat avançat de l'activitat constructiva de ben segur ha anat minvant l'extensió del complex d'època industrial.

A conseqüència de la realització del seguiment arqueològic, es van poder identificar restes arqueològiques de diverses èpoques localitzades en diferents zones del solar on es realitzaven les obres. Un cop localitzades les restes, es va realitzar la corresponent excavació arqueològica d'aquestes, sempre sota la supervisió i les indicacions del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya i pel Servei d'Arqueologia de Barcelona.

Durant el temps que ha durat la intervenció arqueològica recent (2021), la direcció científica dels treballs ha anat a càrrec d'un sol arqueòleg, atesa l'escassa superfície d'afectació de les obres en aquesta dissetena campanya d'excavacions i l'absència de diversitat cronològica de les restes exhumades, les quals corresponen en la seva totalitat

a l'Edat Contemporània.

Això no obstant, val a dir que des dels seus inicis l'any 2010, les dimensions de la superfície afectada per la magnitud de les obres de construcció de l'estació de l'AVE de la Sagrera, juntament amb la diversitat cronològica de les restes arqueològiques que van anar apareixent en el transcurs dels anys des d'aleshores, va fer necessària la incorporació de varis directors, codirectors i tècnics, per tal de dur a terme un correcte tractament dels vestigis trobats.

Tots els directors de la intervenció i els arqueòlegs de suport que hi van participar havien estat contractats per l'empresa CODEX-Arqueologia i Patrimoni, i més tard, per l'empresa de topografia amb secció d'arqueologia Global Mediterránea Geomática S.L., a excepció de la directora/arqueoantropòloga Paz Balguer Nadal, i les antropòlogues Paola Garcia, i Alba Tenaza, les quals es van centrar en l'excavació de l'hipogeu funerari del Neolític final, l'any 2012.

Els treballs arqueològics van iniciar-se el mes de desembre de 2010 sota la direcció de l'arqueòleg Francesc Antequera Devesa (entre el 2 i el 20 de maig), per després ser seguides per l'arqueòleg Mikel Soberón Rodríguez i l'arqueòloga Paula García Medrano.

Més tard, a partir del juliol de 2012 l'excavació de les estructures va passar a mans de Francesc Antequera Devesa, i d'aquest a l'arqueòleg Daniel Alcubierre Gómez. Aquest últim es va haver de centrar en l'excavació i la documentació pertinents a la Vila del Pont del Treball. Més endavant es van incorporar els arqueòlegs Jordi Ardiaca Rodríguez i Pere Lluís Artigues Conesa. El suport tècnic aniria a càrrec dels arqueòlegs i les arqueòlogues Toni Fernández, Isabel Pereira Hernández, Emiliano Hinojo García, Anna Martí Ferragut, Daniel Vázquez Álvarez, i Antoni Juárez Villena.

La direcció de les feines han estat autoritzades pel Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya d'acord amb les següents resolucions de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

Seguiment arqueològic i excavació, documentació, i tractament de restes:

- Resolució de 14 de maig de 2021: autoritza la intervenció arqueològica preventiva a la Ronda de Sant Martí 8B-8C de Barcelona, Barcelonès, sota la direcció de Jordi Vallverdú Pastó del 17 de maig al 8 de juny de 2021. Expedient: R/N 470 K121 NB 2021/1-32958.

- Resolució de 11 de juny de 2021: autoritza a l'ampliació del termini per a la intervenció arqueològica preventiva a Ronda de Sant Martí 8B-8C de Barcelona, Barcelonès, sota la direcció de Jordi Vallverdú Pastó del 21 al 27 de juny de 2021. Expedient: R/N 470 K121 NB 2021/2-33155 .

Els plànols, les planimetries, la topografia, i les seccions, han anat a càrrec de Rubén Ramírez, de l'empresa Global Mediterránea Geomática S.L.

Aquesta intervenció ha estat encarregada i finançada per Administrador de Infraestructuras Ferroviarias (Adif) mitjançant la UTE Estructura Sagrera.

SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Barcelona es troba situada al que es coneix com a pla de Barcelona. L'accident geogràfic que rep aquest nom consisteix en una plana litoral de 170 km² de superfície . Inclou les formacions quaternàries que s'estenen des del mar fins a la Serralada Litoral. D'altra banda la formació té els seus límits, pel Sud-Oest, amb el massís del Garraf, i amb el turó de Montgat pel Nord-Est.

La Serralada Litoral queda separada pels rius Besòs i Llobregat. D'altra banda, la Serra de Collserola, integrada en el pla, assoleix la seva màxima elevació al cim del Tibidabo (512 m), i se situa entre els dos rius recentment esmentats. La Serra de Marina s'estén al Nord del riu Besòs. El massís del Garraf es troba situa al Sud del riu Llobregat.

Existeix, a més, una petita alineació de turons arran de mar, d'entre els quals destaca la muntanya de Montjuïc (173 m), o el *Mons Taber*.

S'hi poden distingir diverses unitats geològiques: paleozoic, secundari, terciari, i finalment la més recent, el quaternari. Al paleozoic pertanyen les pissarres de la Serra de Collserola, mentre que els materials triàsics del secundari es troben a la línia de turons que delimiten el pla de Barcelona pel Nord-Est. Els materials terciaris, d'altra banda, corresponen a Montjuïc, la Serra d'en Mena, i el turó de Montgat. És sobre aquest substrat rocós que s'estenen els sediments del quaternari propis del pla de Barcelona (Alberch, R. 2000). La intervenció arqueològica s'està duent a terme en un solar delimitat entre els carrer Menorca i la Baixada de la Sagrera. Més concretament, es centra a un centenar de metres de l'entrada a la obra des de la cruïlla entre els carrers de Ronda de Sant Martí, Fluvià i Menorca. S'accedeix a les restes en qüestió recorrent la distància esmentada al llarg de la pista d'accés, la qual segueix una orientació Nord – Sud. El jaciment queda, per tant, localitzat al cantó Oest d'aquesta pista d'accés.

Es tracta d'una zona del districte de Sant Andreu i del districte de Sant Martí, a Barcelona. La cota on apareixen les restes és al voltant dels 8,57 msnm.

Concretament, la intervenció arqueològica s'ha dut a terme al mateix indret on en el transcurs de les excavacions de la fase anterior va aparèixer un complex industrial, del qual formava part la rajoleria a la qual corresponen les restes exhumades en aquesta última campanya (2021). Les coordenades son les següents: UTM31N - ETRS89 X: 432618.1 / Y: 4585510.4

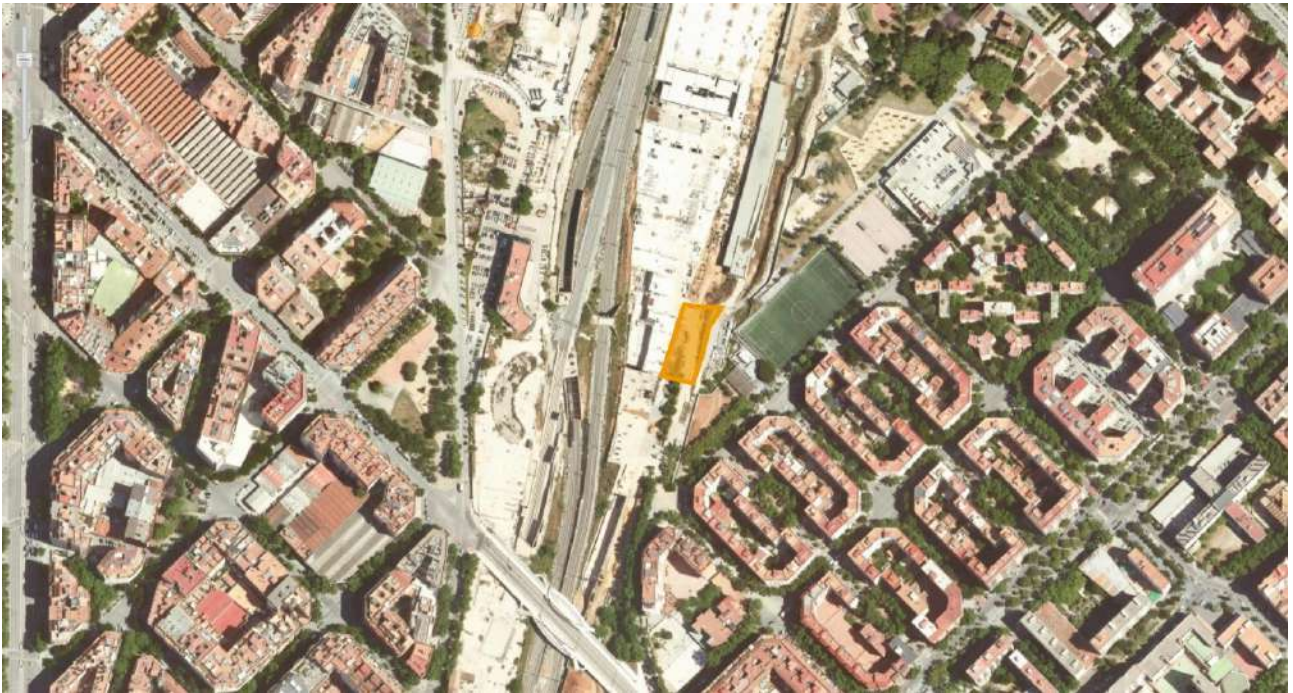

Figura 1: Imatge presa de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC) a escala 1:5000, on es mostra la superfície afectada per la intervenció realitzada entre el 17 de maig i el 27 de juny de 2021, dins de l'àmbit dels accessos a la nova Estació de la Sagrera.

http://www.icc.cat/vissir3/index.html?Y=4618500&X=397000&zoom=0&layers=Topogr%26aaacute%3Bfica,vector,Marker&layers_opacity=1,1,1&lang=cat [data de consulta: 05/11/2021]

CONTEXT HISTÒRIC

El Districte de Sant Martí està format per 10 barris. Entre ells s'hi compten el Clot, Camp de l'Arpa del Clot, el Parc i la Llacuna del Poblenou, el Besòs i el Maresme, Provençals del Poblenou, Sant Martí de Provençals i la Verneda i la Pau. La seva població és d'uns 230.000 habitants, amb una superfície d'unes 1052 ha. Es troba delimitat pel municipi de Sant Adrià del Besòs, els districtes de Ciutat Vella, l'Eixample, Horta-Guinardó, i Sant Andreu del Palomar.

amb el decret de 20 d'abril de 1897 Sant Martí de Provençals perdria la seva autonomia administrativa en ser annexionat a la ciutat de Barcelona. Per tant és en aquest fet que trobem els orígens del districte. No obstant, com veure, la història del lloc és molt més llarga i complexa (Bosom 2005: 21).

A principis del segle XIX en el seu territori existien varis nuclis més antics, entre els quals cal destacar el Nucli Vell, format per masos al voltant de l'església de Sant Martí, i el Clot. Al llarg d'aquest segle experimentà un gran creixement que va fer que apareguessin altres nuclis de població, com el Poblenou. El territori de l'antic municipi de Sant Martí es situava entre el Guinardó i el mar, i des del límit amb Barcelona fins el Besòs, arribant a cobrir una superfície de 1338 ha.

Així, la campanya arqueològica de la qual s'ocupa aquesta memòria cal englobar-la en el territori tradicional de Sant Martí de Provençals. Veurem, doncs, quins han estat els processos històrics que han influït en la transformació d'aquest entorn, molt sovint, per no dir gairebé sempre, estretament vinculada d'una manera o altra a la història de la ciutat de Barcelona.

Les primeres mencions documentals que parlen de la zona de Sant Martí de Provençals daten de l'any 989: l'abadessa del monestir de Sant Pere de les Puelles, Bonafília, va realitzar una permuta tot desfent-se d'unes terres que tenia al lloc anomenat *proventialis* amb l'objectiu de poder refer el seu monestir, que hauria patit les destrosses de les incursions d'Al-Mansur el 985. Aquesta episodi bèl·lic va destruir una part important del poblament que hi havia a l'àrea que ens ocupa (Bosom 2005: 18).

La primera menció a Sant Martí com a nucli de poblament és una mica més tardana: data de l'any 1004. Encara haurem d'esperar una mica més per trobar la primera referència a l'església de Sant Martí de Provençals. Així, el 1052, es fa esment d'aquest centre de

culte com una petita capella sufragània de Santa Maria del Mar.

Pel que fa a l'etimologia de Sant Martí de Provençals, cal citar l'intent reiterat d'alguns autors de relacionar aquest terme amb els comtes de Provença: Ramon Berenguer III i Dolça de Provença, o amb l'establiment de cavallers que formarien part del sèquit d'aquesta última en zones que formarien part de les terres que avui prenen el nom del districte que ens ocupa, en algun moment del segle XI. També s'ha proposat erròniament que el mot prové del fet que els comtes estiuejaven en el mas conegut com a «Torre del Fang». No obstant, aquesta versió quedà refutada pel fet que aquesta construcció ha de ser datada entre les acaballes de l'etapa baix-medieval i els inicis del segle XVI. En canvi, avui dia sembla ser que la proposta més acceptada per a l'origen del topònim és la que remunta a l'època de domini romà a la zona, quan les terres de conreu properes a les colònies eren anomenades *ager publicus*, o *ager provincialis*. Per tant podem situar l'origen d'aquest *ager provincialis* en la presència romana com a precedent del futur municipi de Sant Martí, el qual s'hauria originat per l'establiment de comunitats camperoles lligades a l'explotació agrícola (Bosom 2005: 18).

La construcció d'una capella romànica dedicada a Sant Martí de Tours acabaria de conformar el topònim. Aquesta depenia de la parròquia de Sant Andreu del Palomar fins l'any 1052. A partir d'aquest moment va passar a ser una església sufragània de Santa Maria del Mar. En aquest context, en que les violències feudals derivades de les guerres privades esdevingueren especialment cruentes, es va desenvolupar una sagrera al voltant d'aquesta església. Aquí és on cal cercar l'origen del desenvolupament del barri de la Sagrera.

Més endavant es van anar edificant algunes masies, i aquesta fou la dinàmica de poblament que va seguir aquesta zona al llarg dels segles medievals i moderns. Així mateix, fins el segle XVIII les masies es van anar organitzant al voltant de les vies de comunicació, tot adaptant-se a les rieres i les séquies que estructuraven el territori, de manera que es conformà un poblament de tipus dispers que va dominar el panorama fins que la industrialització va fer els seus primers batecs. Durant aquest temps hi va haver una quantitat nombrosa de camperols que posseïen les terres com a aloers. (Bosom 2005: 19).

Cal remarcar però que aquesta propietat alodial havia de conviure, evidentment, amb les extenses propietats de senyors laics i eclesiàstics, els quals comptaven amb el poder necessari com per poder ampliar el seu patrimoni a base de contractes amb els pagesos

de la zona. D'aquesta manera, al llarg dels segles XIII i XIV, el nombre de pagesos que posseïen terres en franc alou va anar en descens. Això es deu per una banda, com s'ha dit, a la pressió exercida per les senyories feudals de la zona, i també a l'augment gradual de la propietat de la terra per part de les grans famílies urbanes. Per tant, tot i que les institucions de l'alou i l'ús comunal de les terres varen ser una realitat que no va extingir-se, potser cal establir un límit pel que fa als moments en que aquests models van proliferar amb menys entrebancs, això és, durant els segles IX i X. Això es pot explicar pel fet que les accions de conquesta vers les terres andalusines varen anar acompanyades de les corresponents rompudes de l'erm que promovien aquest tipus de possessió de la terra. Així mateix també és necessari recalcar que si durant els segles XVI i XVII va perviure la propietat alodial i l'establiment de masies es degué al resultat dels processos històrics que defineixen el final de l'Edat Mitjana i els inicis de la Moderna, amb l'aglutinament dels masos rònecs en mans dels «pagesos grassos» i la resolució de les guerres remences, que hauria comportat com a mínim en alguns indrets i sota algunes circumstàncies la relaxació de les pressions exercides pels senyors feudals. És important tenir en compte, d'altra banda, que els romanents de la societat feudal, amb els conflictes que la caracteritzaven, varen ser ben presents com a mínim fins la crisi de l'Antic Règim ja a la segona meitat del segle XVIII.

Com s'ha dit, en el territori de Sant Martí de Provençals les reserves comunals havien estat usades al llarg de l'Edat Mitjana. És sabut que existien conflictes continus entre aquells que defensaven la protecció i els usos dels espais comunals i els propietaris que eixamplaven les seves terres sense respectar els límits que des d'antic delimitaven aquests camps comunals. Aquests conflictes, que requeriren la intervenció en nombroses ocasions de la ciutat de Barcelona, es documenten des del segle XIV fins el segle XIX, moment en que el paratge sofrí la transformació lligada a la industrialització i la urbanització. A la part baixa del territori de Sant Martí de Provençals va mantenir durant segles les seves condicions de terres de pastura. Això explica l'existència de corrals de bestiar prop del mar i al veïnatge del camí de Mataró, o l'existència de El Canyet (camp on en ocasions el Sant Ofici hi portava a cremar els reus durant els Actes de Fe).

Les activitats de pasturatge van restar inalterades al llarg del segle XVII. No obstant a partir del segle XVIII aparegueren factors que anaren alterant aquestes condicions, entre ells les remodelacions i construccions realitzades a l'espai urbà i la seva perifèria, moltes de les quals motivades pels resultats de la Guerra de Successió i alguns dels seus actors.

Per exemple, podem esmentar la voluntat del general Weboom (constructor de la Ciutadella) de sanejar les terres costeres construint una séquia, o el capità general marquès de la Mina, que va voler canalitzar les aigües que perdia l'antic rec comtal amb un desguàs que conduïa l'aigua a la Llacuna. La sèquia de la Llacuna i la mateixa Llacuna ocupaven el territori que més tard ocuparien les urbanitzacions del Poble Nou (Sanpere 1979: 679).

Va ser el fet que la dessecació gradual i intencionada d'aquests territoris fos només parcial el que va permetre la seva industrialització. Això és així perquè l'existència d'aigua corrent que es mantenia a nivell de subsol, a poca distància de la superfície, era imprescindible per al funcionament d'indústries complementàries a les tèxtils que s'anaven desenvolupant. Així mateix els espais que al llarg de l'Edat Moderna havien estat ocupats pels camins i els prats dedicats a les pastures, així com per les propietats pageses que competien amb els ramaders per l'ús i domini d'aquestes terres, varen anar sent ocupades per edificis que responien al nou impuls productor (Sanpere 1979: 680).

Arribat aquest punt és necessari endinsar-nos en els processos que envolten les transformacions demogràfiques i urbanístiques de la ciutat entre l'època ple-medieval i el germen de la d'indústria incipient (encara lliures de la tendència a la concentració de capitals en l'espai), ja a la segona meitat del segle XVIII, per bé que són crucials per entendre els mecanismes que van portar la zona oriental dels aiguamolls del Pla de Barcelona a esdevenir un nucli industrial de primer ordre.

El creixement urbanístic i demogràfic de Barcelona en els segles de la plena i la baixa Edat Mitjana va fer que les noves dimensions de la urbs quedessin estranyament obsoletes ates el retrocés que va patir Barcelona en els segles següents. És a dir, el trencament de les barreres físiques que n'impedien el creixement no va poder ser aprofitat més tard, donada la acusada contracció demogràfica i del desenvolupament viscut a partir dels darrers segles medievals, fet que començà a fer-se evident a partir dels estralls causats per la pesta ja al segle XIV. No es pot dir tampoc que es tractés d'un espai desaprofitat, ja que és sabut que a la Barcelona baix-medieval coexistien en el mateix espai els habitatges, les places, els horts, etc.

Aquest hauria estat el tarannà del desenvolupament també al llarg de la història moderna de la ciutat. No obstant cal dir que la població havia sofert un augment significatiu al segle

XVIII, si ho comparem amb la informació que donen els fogatges de 1516. Tot i així val a dir que aquest increment hauria estat menor que el del segle XIII i inicis del XIV. Així mateix, s'hauria donat una recuperació econòmica sota el domini dels borbons, reprenent-se l'activitat comercial, la manufactura dels teixits de cotó i l'estampació de les teles de lli. Cap a finals del segle XVIII aquest conjunt de millores manifestà el seu efecte amb un creixement de la població. Aquest increment és més que destacable si tenim en compte que en finalitzar la Guerra de Successió la població barcelonina s'estimava en uns 34.000 habitants, mentre que el 1787 la població superava els 94.000 habitants. Tot plegat hauria comportat tot un seguit de remodelacions per tal d'adaptar la ciutat a la nova situació, que hauria implicat l'edificació de cases noves, la seva elevació, i la compartimentació d'edificis i espais preexistents. Aquests fets van comportar l'aparició de condicions a la ciutat, del qual es fan ressò els primers sanitaris del moment (Nadal 1992: 17).

Entre l'última dècada del segle XVIII i les dues primeres del segle XIX tingué lloc un estroncament d'aquest creixement continuat. Això es pot explicar per la convulsió d'aquest període marcat per una successió de fets traumàtics entre els quals cal incloure la inflació i la crisi de subsistències, però també dues guerres amb Anglaterra (amb repercussions nefastes per al tràfic americà), i la Guerra del Francès (1808-1814).

Durant el lapse temporal que acabem d'assenyalar va ser la ciutat de Manresa la que es va posar al capdavant del procés industrialitzador, gràcies a la energia hidromecànica que proveïen el riu Cardener i la presa de Balsareny. No obstant Barcelona va sortir d'aquesta llarga nit gràcies al desenvolupament de la màquina de vapor, la qual aportava una energia més avantatjosa que l'energia hidromecànica. La primera fàbrica que va ser impulsada a partir d'aquest recurs va ser la Bonaplata (1833), que posà els fonaments d'una industrialització «a la anglesa». Barcelona recuperava així el primer lloc en el procés industrialitzador, relegant Manresa a un lloc important però llunyà respecte de la ciutat comtal. A partir d'aquest moment es varen anar incrementant les organitzacions que feien ús d'aquest recurs energètic fins que, per a l'any 1848, Barcelona comptava amb 90 dels 125 vapors instal·lats a Catalunya. De forma paral·lela hi va haver, novament, un increment considerable de la població (de l'entorn els 100.000 habitants una dècada després de la Guerra del Francès, als 146.000 aproximadament a mitjan del segle XIX).

Com bé demostren diferents processos històrics i els estudis relacionats amb el desenvolupament demogràfic, aquest tipus de dilatacions acostumen a anar seguits d'un

contrapunt que acaba minant els seus resultats positius. Aquest creixement ràpid va anar acompanyat altra volta d'un esforç reedificador i remodelador de l'entramat urbà, factors que van conduir un cop més a una saturació urbanística i demogràfica. Aquest fet, condicionat per l'existència d'un clos emmurallat d'origen medieval que limitava les necessitats de creixement físic de la ciutat, es va veure empitjorat per la presència de la ciutadella construïda en acabar la Guerra de Successió, que reduïa l'espai habitable dins el recinte emmurallat, de manera que l'espai era més restringit que el que hi havia disponible al segle XV. Una de les solucions practicades, si més no la més estesa, fou la modificació de les alçades de les cases, és a dir, es va optar pel creixement vertical. Això es va combinar amb la compartimentació de les mateixes, cosa que va comportar un cop més l'empitjorament de les condicions higienicosanitàries amb un increment elevat de la mortaldat, que es va intensificar en el si dels barris obrers. La implantació de la màquina de vapor als ritmes recentment exposats va comportar també que a la llarga hi hagués escassetat d'aigua, ja que les calderes implicaven un consum regular i quantios d'aquest recurs, fins al punt que el proveïment hidràulic a partir del Rec Comtal es revelà insuficient. D'altra banda, en alguns sectors de la ciutat, com El Raval, els pous domèstics eren imprescindibles i estaven patint una dessecació greu, cosa que comportà problemes de salinització amb manifestacions negatives per a la llar i l'horticultura. (Nadal 1992: 18-22).

S'optà per realitzar un trasllat de les fàbriques velles i noves de la ciutat al seu *hinterland*, concretament als aiguamolls situats a ponent i llevant de Barcelona. Això va suposar un avenç i una solució sense precedents atès que, si es permet l'expressió, «es mataven varis ocells d'un tret»: D'una banda, el trasllat de les fàbriques i de part del potencial humà als afores de la capital suposava per si mateix una descongestió de la trama urbana. A més, com ja s'ha dit, els territoris que s'estenien vers l'oest i vers l'est de Barcelona eren rics en aiguamolls, de manera que es tractava de terrenys barats i que contenien l'aigua en abundància que requerien les màquines de vapor. D'altra banda, les conseqüències de l'esgotament de l'aigua en aquestes zones va ser beneficiós per a la incentivació de l'agricultura i per al descens de les febres intermitents vinculades a l'existència dels paratges d'aquest tipus, que els feien difícilment habitables.

Així s'aconseguia un desenvolupament i un creixement urbà nou, que aquest cop comptava amb les condicions de salubritat que havien estat inexistents, si més no molt més escasses, durant la mitja centúria anterior. El *poble nou*, descongestionat, s'aixecaria

a la façana marítima de Sant Martí de Provençals. (Nadal 1992: 23).

Tot seguit farem una breu explicació sobre aquest procés centrat en Sant Martí de Provençals, ja que son varis els factors que determinaren el seu desenvolupament com a nucli capdavanter durant la industrialització.

Entre finals del segle XVIII i principis del segle XIX es va donar el fenomen d'extensió dels prats d'indianes. Aquest tipus d'activitat requeria un seguit de condicions que cada cop era més difícil trobar a la ciutat. La vila més adequada per acollir aquesta activitat, dins el Pla de Barcelona era Sant Martí de Provençals, pel fet que era rica en aigües subterrànies (més que Sant Andreu) i en terres de conreu, i es trobava molt a prop de Barcelona. Això va fer que aquesta àrea fos idònia per obtenir solars industrials a bon preu. A diferència del que passava a Sant Andreu del Palomar, a Sant Martí de Provençals la industrialització - que troba el seu germen en la instal·lació dels prats d'indianes - va trobar menys obstacles pel fet que existia una abundància de terres en mans de propietaris que no les explotaven per a l'agricultura, ja fos per la insalubritat causada pels aiguamolls o perquè senzillament es destinava a altres usos. A Sant Andreu del Palomar, en canvi, aquest procés es va endarrerir per la permanència de propietaris que seguien dedicant l'ús d'aquestes terres a l'agricultura. D'altra banda, també va contribuir a que hi hagués una industrialització amb ritmes desiguals el fet que a Sant Andreu del Palomar les menestralies estaven ben arrelades, mentre que alhora mantenia unes estructures socials diferents: el procés de formació del proletariat no havia assolit unes cotes suficientment elevades com per a que la implantació de la indústria dels prats d'indianes fos tant ràpida com a Sant Martí de Provençals (Gimeno 1998: 103-144).

Cal dir que un cop foren solucionats els problemes d'insalubritat anteriorment esmentats, i un cop ben implantades les infraestructures necessàries a partir de mitjan del segle XIX, varen ser pocs els factors externs que varen suposar una estrebada per al desenvolupament martinenc. En aquest punt, però, és d'interès fer esment de l'anomenada Crisi del Cotó, que si que va suposar un entrebanc en aquest procés, per raons òbvies.

La Guerra de Secessió (1861-1866) va provocar que les exportacions d'aquesta matèria primera es veiessin estroncades, la qual cosa va comportar conseqüències greus per al Sant Martí de Provençals en vies d'industrialització. El 1862 l'ajuntament va obrir unes llistes municipals per tal que un nombre elevat d'obriers que s'havien quedat sense feina (pel fet de ser treballadors de la indústria cotonera) poguessin re-emprendre el treball en

la construcció d'un camí que empalmés el Camí d'Horta, Sarrià, Sant Gervasi i Gràcia amb la carretera de Barcelona (es van presentar a les llistes 418 obrers).

Tot i que el 1863 algunes fàbriques van poder tornar a obrir, l'any 1864 la crisi torna a manifestar-se amb força: són acomiadats 532 obrers dels 1461 que treballaven en el ram de l'aigua. Les autoritats van sol·licitar ajut al Govern Civil per emprendre obres públiques a la sèquia de la LLacuna que ajudessin a pal·liar la situació (això sí, prenent les mesures necessàries per garantir que les obres no servissin per "*atraer a todos los vagos de la provincia*" o per evitar que "*se infiltren elementos revolucionarios*").

Malgrat que el 1867 ja havia acabat la Guerra Civil Americana, encara s'havien de buscar solucions per tal de pal·liar la desocupació causada per la crisi del cotó. L'Ajuntament va promoure l'inici d'unes obres de canalització i eixamplament del Torrent de la Guineu, ja que encara hi havia 130 obrers aturats (Mirri 1994: 111-113).

Tot i que aquest període va tenir conseqüències negatives òbvies per al desenvolupament i la consolidació de la indústria, no suposà un punt d'inflexió greu en el procés global d'industrialització. Si que és cert, tal i com ho mostren els índex d'inversió de capitals de les societats, que a partir d'aquesta crisi les inversions entraren en una etapa de pujades i davallades prou extremes. No obstant, aquesta irregularitat vinculada a l'evolució de la indústria del cotó potser no cal cercar-la només en les conseqüències negatives que tingué per a l'abastiment de matèries primeres la Guerra Civil Americana, sinó en la mateixa diversificació del sector. En aquest sentit val la pena fer esment de la gran inversió de capitals locals que hi va haver a partir de 1855 amb motiu del «boom» constructiu d'infraestructures ferroviàries (Sudrià 1994: 38-39).

A mode de cloenda direm que tot el procés al qual ens hem intentat aproximar breument no només va comportar una transformació dràstica de l'enton rural, sinó que també va canviar el substrat i les estructures socials del lloc pel fet que els pobladors que havien estat vinculats a l'explotació agrícola i a les menestralies durant el lapse temporal ubicat entre la plena Edat Mitjana i l'Edat Moderna van passar, entre finals d'aquesta última etapa i els inicis de l'època Contemporània, a conformar de manera progressiva (encara que amb una rapidesa considerable) un grup social nou: la classe obrera. D'aquesta manera Sant Martí de Provençals es convertiria en un gran complex de fàbriques, tallers i magatzems que haurien de ser ocupats per treballadors del poble, però també de Barcelona, i fins i tot d'altres indrets de Catalunya i l'Estat espanyol (Bosom 2005: 20-21).

ANTECEDENTS

En el solar concret on es realitzen les obres ja es tenia coneixement de l'existència de restes arqueològiques. Així, en el Projecte d'Intervenció Arqueològica elaborat pel Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona es fa una descripció detallada de les diferents restes arqueològiques aparegudes en aquest tram de l'obra de l'Estació de la Sagrera.

Com s'ha dit, aquesta àrea ha estat anomenada Sector 7000. Se situa al Sud dels terrenys on s'està construint la nova estació de la Sagrera de LAV ocupant una extensió aproximada de 5500 m².

Corresponent al període prehistòric es va excavar un hipogeu funerari amb 207 individus, i les possibles restes d'una llar de foc. D'època ibèrica s'hi van trobar dues sitges i un paleocanal. De paleocanal, a més, se'n va trobar un d'època romana. Amb datació de l'edat moderna es va exhumar un possible canal de regadiu. Finalment, i pel que fa a l'edat contemporània, es van documentar restes corresponents a una séquia, un tram de camí pertanyent a l'antic camí de Sant Martí de Provençals, i un complex industrial; el qual incloïa un forn amb estructures adjacents que conformaven una rajoleria. Pel que fa als orígens de la mateixa, Antequera ja havia fet esment d'una font documental relacionada amb una llicència d'obra per a la seva construcció, la qual va ser entrada a l'ajuntament de Sant Martí de Provençals l'any 1879. La font, que fou obtinguda de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí, també n'especificava el sol·licitant: Fidel Gonzales; i anava acompanyada amb un plànol de situació i una descripció dels elements que integraven i delimitaven l'indret on s'havia de construir la rajoleria. La relació entre la informació extreta d'aquesta font i les estructures exhumades en aquesta àrea del sector 7000 ja varen ser presentades per Antequera el 2012 (ANTEQUERA, F. 2012: *Memòria de la intervenció arqueològica a l'espai delimitat pel carrer de Bac de Roda / carrer del Clot / carrer de la Sagrera / carrer de Josep Soldevila / ronda de Sant Martí / carrer del Pont del treball digne. Línia d'alta velocitat - construcció de l'estructura de l'estació de la Sagrera. Districtes de Sant Andreu i Sant Martí - Barcelona*. Desembre 2010-juliol 2012).

Cal esmentar, pel que aquí ens interessa, que l'excavació del forn es va realitzar parcialment amb l'obertura d'una retro-excavadora, tot seguint les indicacions del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya i del Servei d'Arqueologia de

Barcelona, i que posteriorment va ser excavat de forma manual.

De la lectura de la memòria corresponent a les intervencions realitzades entre el 2010 i el 2012 s'extreu una informació valuosa tant pel que fa al coneixement en termes històrics de les activitats productives realitzades en aquesta àrea entre els segles XIX i XX, com pel que fa a les restes estructurals i estratigràfiques de la rajoleria. D'aquesta manera, s'ha pogut tenir en compte que el forn es relaciona pel seu costat sud-est amb dues estructures que no han van poder ser ser excavades completament. No obstant, sabem que el forn en qüestió es trobava retallant nivells geològics, tenia una planta rectangular, amb una amplada de 5,70 x 5,40 m i una profunditat màxima de 4,50 m. Les parets havien estat folrades de maons, i sembla ser que es podia arribar a intuir l'arrencament de la graella, tot i que no es va poder arribar a documentar la graella en si mateixa. A més, s'hi podien apreciar dues boques d'entrada al costat Est, les quals es va pensar que comunicaven amb una altra zona, que hauria pogut estar dedicada al treball. Això no obstant, les intervencions realitzades el 2012 van posar de manifest que aquest espai corresponia a un altre forn contigu amb les mateixes dimensions.

METODOLOGIA

La intervenció en aquesta àrea ha començat amb la realització d'un rebaix al costat oest de la pista d'accés a la obra amb la màquina giratòria. Així, es va posar al descobert la UE- 7000 i els maons corresponents a les canals de la base del forn, i per tant, ubicats a la cambra de combustió o "olla" del forn.

Un cop efectuat aquest rebaix s'ha continuat amb la documentació de les restes i l'excavació estratigràfica amb metodologia d'excavació en extensió Harris-Cardini, assignant un número d'Unitat Estratigràfica (UE) a cadascun dels estrats, estructures, retalls o rebliments que s'han excavat.

També es duu a terme la corresponent documentació fotogràfica, així com el dibuix i fotogrametria en planta de les estructures que han aparegut i seccions. Es compta amb una estació total per tal de poder geoposicionar les restes amb exactitud.

La intervenció té la sigla 055/21. Tot el material extret en aquesta intervenció estarà marcat amb aquesta sigla i la UE a la qual correspon.

Per tal de realitzar les tasques de registre i documentació de les estructures, fets arqueològics i unitats estratigràfiques exhumades en aquesta intervenció (2021) s'ha procedit a reprendre la numeració del llistat d'UE anterior, per tal de donar continuïtat a les feines de documentació. Així, la UE 7081 és el retall rectangular (retalla la UE-7000) corresponent a l'estructura del forn (cambra de combustió, i cambra de cocció que se superposava a l'anterior).

DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS I DELS RESULTATS OBTINGUTS

El seguiment de màquina va començar amb el rebaix d'un talús situat al costat Est de la pista d'accés, entre la mateixa i el camí asfaltat que condueix a les oficines, que se situa a la dreta d'aquesta última, per sobre el talús esmentat. El rebaix es va realitzar en dos dies, i el seguiment es va aturar quan, sota les argiles que conformaven el talús, va aparèixer una veta de nivell geològic més compacta. Per assegurar la inexistència de restes arqueològiques en aquesta zona concreta es va procedir a seguir rebaixant el nivell natural. Un cop assegurada la esterilitat de l'estratigrafia, es van aturar tan el seguiment com l'excavació amb la màquina giratòria, i es va esperar a que els treballs d'excavació prosseguissin en una altra àrea del mateix sector 7000, més susceptible de contenir un risc de presència de restes arqueològiques.

Figura 2: Rebaix del talús situat a l'Est de la pista d'accés a la obra de l'estructura Estació Sagrera, amb resultats negatius.

Els treballs van continuar amb el rebaix de terres aportades en una àrea situada a l'altra banda de la pista d'accés a la obra de l'Estació de la Sagrera, això és, uns 15 m a l'oest del talús rebaixat inicialment, pertanyent també al sector 7000. Arribat aquest punt, el descobriment de dos murets de maons corresponents a les canals de la cambra de combustió del forn ha fet aturar les activitats de rebaix de terres de la pista, destinades al condicionament per a la construcció de pilots i d'un talús, el pendent i l'orientació del qual eren en sentit est-oest, des de la cota màxima fins a la cota mínima.

Figura 3: Primeres evidències de l'existència de dos murets de maons ubicats al costat oest de la pista d'accés a la obra, sector 7000. Imatge presa des del sud.

La ubicació i profunditat que havia de tenir aquest talús va fer que no fos necessària l'obertura total de les estructures exhumades. Aquestes continuaven en sentit est, quedant per sota de la pista d'accés, i per tant no es veien afectades per l'activitat constructiva actual. Tant per tant només es va realitzar el seguiment de màquina a l'àrea

que s'estén pel costat oest de la pista i que es veia afectada pel talús i la filada de pilons esmentats.

Les estructures exhumades pertanyien al forn d'una rajoleria construïda cap a l'any 1880, la qual cal emmarcar en un complex industrial que es va desenvolupar prop del l'antic camí de Sant Martí de Provençals. Inicialment es van descobrir quatre murets de maons construïts amb tècniques similars, tot i que no idèntiques. En termes descriptius val a dir que les restes adoptaven la forma de dues canals que discorrien de forma paral·lela en sentit est-oest, cadascuna delimitada per dos dels murets fets amb maons, els quals també discorrien de forma paral·lela entre ells. L'espai que restava entre aquests dos murs, tant en una canal com en l'altra, semblava haver estat reblert amb un mateix estrat argilós de color gris fosc o negre. A mesura que les dues canals s'estenien vers l'oest les filades de maons desapareixien, observant-se un desbordament dels rebliments argilosos, tot estenent-se per sobre la UE-7000. Després d'aquesta primera identificació es va procedir a la delimitació en extensió de les estructures. Això va permetre observar que els maons es trobaven en posició de folrar els costats d'unes rases allargades, i que per tant la disposició dels murets s'adaptava a aquestes UE negatives realitzades prèviament a la col·locació dels maons. Aquesta relació estratigràfica, sospitada durant les tasques de delimitació en extensió de les estructures, va ser confirmada al llarg del procés d'excavació.

Val a dir que el fet que el rebliment de les canals s'estengués per sobre la UE-7000, la qual alhora havia estat retallada per tal d'habilitar-hi les dues rases amb sengles filades de maons, pot semblar paradoxal. Només es pot entendre sota l'argument que la mateixa UE 7000 (on, com veurem, s'encaixà l'estructura del forn) fou excavada o rebaixada durant les intervencions arqueològiques prèvies dels anys 2010-2012, probablement durant el procés d'excavació, el qual inclogué el corresponent tractament de restes que afectaren les estructures només de manera parcial. Això explicaria com és possible que durant les tasques de registre i excavació d'aquesta intervenció (2021) el rebliment de les canals s'estengués per sobre de la mateixa UE que hauria estat retallada entorn el 1880 amb l'objectiu d'encaixar-hi aquestes dues rases. Rebliment que, com veurem més endavant, hauria estat aportat en l'actualitat.

Figura 4: Rebliment de la rasa sud, sobreixit per la superfície de la UE-7000. Imatge presa des de l'oest.

El conjunt de les restes quedava escapçat per un gran retall amb orientació nord-sud i que estava reblert per runa d'obra actual.

D'altra banda, a 2 m al nord d'aquesta primera canal se'n va trobar una altra que presentava les mateixes característiques, amb la diferència que els murs que delimitaven i folraven la rasa (que retallava la mateixa estratigrafia que la canal acabada de descriure) eren més gruixuts, presentant dues filades longitudinals, i els maons estaven disposats de manera imbricada, mentre que en el cas anterior s'enllaçaven els uns amb els altres en fila.

Figura 5: Detall de la rasa o canal nord, un dels murs de la qual (UE- 7106) queda tallada per un piló de formigó i una tanca d'obra actuals. Imatge presa des del sud.

Aquesta segona canal estava en molt mal estat de conservació, ja que quedava tallada en el seu extrem oest per un bloc de formigó i una tanca d'obra moderns. Es conservava part de l'estrat que rebria aquesta segona rasa, i presentava una composició i unes característiques iguals a les de l'altra canal, la qual es trobava en millor estat de conservació.

Figura 6: Detall de la rasa o canal nord, un dels murs de la qual (UE- 7106) queda tallada per un bloc de formigó i una tanca d'obra actuals. Imatge presa des de l'oest.

L'excavació d'aquests rebliments va aportar restes materials d'època actual. Cal esmentar la presència d'elements molt recents, com restes de plàstic, que es feien més abundants a mesura que ens acostàvem a l'extrem oest de les rases.

No obstant, es va poder observar que, tot endinsant-se en el tall vers l'est, la rasa sud (UE- 7101) presentava un tapiat sòlid i massís amb maons (UE- 7108).

Figura 7: Detall del tapiat de la canal sud. Imatge presa des del sud.

Aquest tapiat es trobava situat sobre el que semblava ser una espècie de lleixa, o disposició de rajols plans de maó cuit que, alhora, es recolzava sobre la cota més elevada de la rasa o canal sud. Més enllà de l'esmentat tapiat, vers l'est, es va localitzar un enderroc format per una matriu argilosa i maons (UE-7116).

Figura 8: Detall de la imatge de l'enderroc UE-7116. Imatge presa des de l'est.

Aquests dos fets arqueològics van acabar per confirmar-se també després de l'excavació del rebliment (UE-7110) de la rasa o canal nord: també presentava un petit mur a mode de tapiat (UE-7114) i una lleixa sobre la cota més alta de la rasa que era coberta pel dit tapiat, tot i que el seu estat de conservació era més precari que la que s'observa en la canal sud.

Figura 9: Detall del tapiat i la lleixa de la canal nord. Imatge presa des de l'oest.

L'excavació de l'enderroc UE-7116 va posar al descobert un paviment (UE-7117) fet de rajola ennegrida a causa del sutge i els residus resultants de l'activitat del forn, que probablement cal relacionar directament amb el procés de cuita, i més concretament, amb la introducció de combustible.

Figura 10: Part de la cambra de treball un cop excavada la UE-7116, que deixà al descobert el paviment ennegrit UE-7117.

Val a dir, finalment, que les tasques de topografia i fotogrametria realitzades sobre les restes varen acabar per confirmar que pertanyien al forn que ja havia estat excavat i documentat parcialment per Antequera en les campanyes dels anys 2010-2012. Per tant, les estructures que han estat documentades per primera vegada corresponen a la continuació de les canals de la cambra de combustió (UE-7103, 7104, 7105 i 7106), els tapiats realitzats a les boques de sengles canals del *praefurnium* (UE-7114 i 7107), i a una de les cambres de treball, ubicada immediatament a l'Est del tapiat de la canal Sud (UE-7113, 7116, 7117, i la continuació vers l'Est de les UE-7103 i 7104). Tal i com s'ha dit, també s'han documentat sengles lleixes a les boques de les canals, cobertes pels murs que fan la funció de tapiat (UE-7115 i 7108).

Un cop finalitzades les tasques d'excavació i registre de les restes descrites, es va prosseguir amb el seguiment de màquina, ates el procediment d'obertura i rebaix per a

l'habilitació d'un nou talús en el mateix costat de la pista d'accés a la obra, entre les restes del forn i l'entrada a l'obra. En aquesta última etapa del seguiment els resultats han estat negatius.

TRACTAMENT DE RESTES

Atesa la necessitat d'eliminació de les estructures per la incompatibilitat entre la conservació i el projecte constructiu de l'estació de l'AVE de la Sagrera, i un cop realitzats els treballs de registre i documentació pertinents, s'ha procedit a l'eliminació autoritzada de les restes arqueològiques.

Les estructures que s'han desmuntat corresponen a la cambra de combustió d'un forn pertanyent a la rajoleria, de la qual ja es coneixia l'existència en aquesta àrea. Les UE que han estat eliminades es trobaven folrant les rases per a la construcció de les canals realitzades a la UE-7000. Aquestes es correspondrien amb les UE-7108, 7111, 7099, 7100, 7101, 7114 de la memòria de Francesc Antequera. A aquestes, s'han d'afegir els fets arqueològics exhumats en aquesta darrera campanya 2021: UE-7107, 7108, 7114, 7115, i 7117.

Atesa la constatació de la coincidència mil·limètrica entre la planta del forn de la rajoleria excavada per Francesc Antequera en les campanyes compreses entre el desembre 2010 i el juliol de 2012 i les restes excavades aquest any 2021, i sumat al fet que la major part d'aquestes ja havien estat identificades, la tramitació de la sol·licitud de tractament de restes i la seva efectuació han estat àgils ja que les úniques unitats estratigràfiques que no es coneixien, o no havien estat documentades, son les pertanyents a algunes de les estructures del *praefurnium* i la cambra de treball.

Pel que fa a les UE-7103, 7104, 7105 i 7106, cal destacar que aquestes ja haurien rebut una sol·licitud de tractament en l'àmbit de les tasques de desmuntatge de les campanyes de desembre de 2010 a juliol de 2012, atès que apareixen en la documentació aportada per Francesc Antequera en la memòria corresponent. Per tant, en les anteriors feines de desmuntatge que s'aplicaren al forn, s'haurien vist afectades les filades superiors d'aquestes UE, ubicades però a la cambra de cocció. Les filades inferiors, les quals han estat trobades en aquesta campanya de maig-juny de 2021, ja es coneixien, ja que també apareixen en la documentació lliurada per Antequera.

No obstant, aquestes no haurien estat desmuntades, probablement perquè en el moment en que es van documentar no era necessari seguir realitzant rebaixos de terres per a que les obres de construcció poguessin prosseguir. D'aquesta manera, s'haurien desmuntat

només les parts de les estructures que impedissin el curs d'aquestes obres.

Aquest ha estat el punt de partida del tractament de les restes del forn de l'any 2021. Així, els treballs s'han iniciat amb el desmuntatge del paviment UE-7117 per part de dos auxiliars de l'empresa Global Geomática, els quals han prosseguit amb el desmuntatge de les UE-7103 i 7104, corresponents a la canal Sud, per després continuar amb el tractament de les UE-7105 i 7106, que conformaven la canal Nord, i que es trobaven en un estat de conservació més precari.

Un cop realitzades les tasques d'afectació a les UE vinculades a les canals, es va continuar el desmuntatge amb el tractament de les UE corresponents als tapiats de les boques que comunicaven les cambres de treball amb les canals del *praefurnium*, i també de les corresponents lleixes, les quals havien estat cobertes per sengles tapiats. Dit d'altra manera, es va procedir al desmuntatge de les UE-7107, 7108, 7114 i 7115.

Figura 11: Estat de la cambra de cocció del forn de la rajoleria anterior a la fase de desmuntatge d'estructures, i posterior a l'excavació de les UE-7109, 7110, 7113 i 7116.

Figura 12: Desmuntatge manual de la UE-7117 per part dels auxiliars d'arqueologia de l'empresa Global Geomática.

Figura 13: Prosseguiment de les tasques de desmuntatge amb la destrucció de les UE-7103 i 7104.

Figura 14: Aspecte de la rasa UE-7101 un cop extreta la UE-7104.

Figura 15: Aspecte de la rasa UE-7101 un cop extreteres les UE-7103 i 7104.

Figura 16: Imatge de la rasa UE-7101 un cop extretes les UE corresponents als murs de maons que la folraven, el tapiat de la boca, i la lleixa que hi passava per sota.

Figura 17: Imatge de la canal nord un cop efectuat el desmuntatge de les UE-7105, 7106, 7114 i 7115.

Figura 18: Imatge presa des de l'est, on s'observa la planta de la cambra de cocció amb les rases UE-7101 i 7102, un cop finalitzat el procés d'eliminació d'estructures.

Índex d'estructures afectades

UE	TIPUS	CRONOLOGIA	AFECTACIÓ
7101	Rasa	Contemporani	Desmuntatge total
7102	Rasa	Contemporani	Desmuntatge total
7103	Canal	Contemporani	Desmuntatge total
7104	Canal	Contemporani	Desmuntatge total
7105	Canal	Contemporani	Desmuntatge total
7106	Canal	Contemporani	Desmuntatge total
7107	Mur	Contemporani	Desmuntatge total
7108	Lleixa	Contemporani	Desmuntatge total
7114	Mur	Contemporani	Desmuntatge total
7115	Lleixa	Contemporani	Desmuntatge total
7117	Paviment	Contemporani	Desmuntatge total

CONCLUSIONS

Amb aquesta excavació s'ha documentat només una fase cronològica corresponent a l'època contemporània. Atesa la necessitat d'eliminació de les estructures exhumades per incompatibilitat de la seva conservació amb el projecte constructiu de l'estació de l'AVE de la Sagrera, i un cop realitzats els treballs de registre i documentació pertinents, s'ha procedit a l'eliminació autoritzada de les restes arqueològiques.

Com s'ha esmentat, les estructures que s'havien de desmuntar corresponien a la cambra de combustió d'un forn pertanyent a una rajoleria, l'existència de la qual ja era coneguda en aquesta àrea. Les UE que han estat eliminades en el procés de tractament de les restes estaven relacionades a nivell estratigràfic amb les dues rases, en posició de folrar, lliurar-se, o cobrir diferents parts d'aquests retalls. Aquestes UE, localitzades en la intervenció de que ens ocupem en la present memòria, trobarien equivalència en les unitats estratigràfiques ja registrades per Francesc Antequera fa gairebé una dècada, és a dir, les UE-7097 (correspondria a la nostra UE-7101, pertanyent a la canal sud); 7096 (que correspondria a la nostra UE-7102, pertanyent a la canal nord); 7101, 7102, 7103, 7104 i 7098 (que nosaltres hem unificat sota la denominació de UE-7105); 7108 (que equivaldria a la nostra UE-7108); i 7111 (que bé podríem identificar amb la unitat assignada el 2021 com a UE-7103).

Antequera assignà a la boca sud del forn la UE-7113. Nosaltres hem basat la nostra interpretació en la seva descripció, no obstant, hem percebut aquesta unitat com l'espai restant entre les UE-7103 i 7104 (els murets que folren les parets laterals de la rasa UE-7101), de manera que no li ha estat assignada una unitat estratigràfica. D'altra banda, les nostres UE-7116 i 7117 es trobaven a l'interior del retall que Antequera denominà UE-7086. Aquest retall, però, ja no era perceptible quan es van començar les excavacions del 2021, sinó que només vam poder observar el fons del mateix, sobre el qual es recolzava la nostra UE-7117. La unificació que estableix Antequera entre el retall amb el qual es comuniquen les dues boques (la que hem trobat situada més al nord va ser anomenada el 2012 com a UE-7112, però en el nostre registre hem procedit de la mateixa manera que amb la UE-7113 acabada d'esmentar), la UE-7086, no ha pogut ésser constatada en el present, ja que la disposició del talús de l'obra actual no ha permès esbrinar com era la

continuació de la boca nord vers l'est. Per tant, ens hem hagut de limitar a la identificació de la UE-7086 amb la continuació del nostre retall UE-7101 cap a l'est. Aquest s'eixampla a partir de la boca tapiada (UE-7107) tot adquirint una forma aproximadament semicircular, i queda delimitat, com la resta de la UE-7101, pels murets UE-7103 i 7104 als costats nord i sud, mentre que pel costat est quedà limitat pel mateix talús, que no permetia observar la forma que hauria tingut aquest espai en origen.

Volem afegir també que la UE-7114 d'Antequera es correspon amb la unitat estratigràfica que, en un inici, havíem anomenat 7108. No obstant ens veiem abocats a una rectificació interpretativa, ja que amb posterioritat a les tasques de desmuntatge, aquesta UE ha estat definida com la continuació del paviment UE-7117 vers l'oest, on quedava coberta per la UE-7107 o tapiat de la boca sud. Finalment val a dir que la UE-7115, com el seu homòleg meridional, hauria de correspondre a la continuació vers l'oest del paviment que es trobaria localitzat a l'altra banda del nostre tapiat UE-7114. Tot i així, i atès que en un inici aquesta continuació no era perceptible, s'han realitzat les fitxes d'UE sense tenir en compte aquesta unificació, de la mateixa manera que el llistat d'UE.

Finalment, val a dir que un cop realitzats els treballs de topografia i fotogrametria, gràcies als quals ha estat possible georeferenciar les restes arqueològiques aparegudes en aquesta dissetena campanya, s'ha pogut constatar la coincidència mil·limètrica entre la planta del forn de la rajoleria excavada per Francesc Antequera en les campanyes compreses entre el desembre 2010 i el juliol de 2012, i les restes excavades aquest any 2021. Tant és així que, malgrat haver realitzat una nova numeració independent pel que fa a les unitats estratigràfiques, una gran part d'aquestes ja havien estat identificades, de manera que han estat re-documentades. Les úniques unitats estratigràfiques que no es coneixien o no havien estat documentades son aquelles que van ser descobertes durant l'última fase dels treballs d'obertura, en que la modificació de la ubicació i la fondària del talús que s'havia d'habilitar al costat est del nostre forn va exigir el rebaix de la pista amb un amplada d'un metre aproximadament en aquesta direcció. Així, a la nova zona excavada es va documentar la continuació de les UE 7103 i 7104 vers l'est, i dues noves UE que, entenem, no havien estat documentades en els treballs anteriors. Una prova d'això la trobem en el fet que Antequera esmentà l'existència d'un únic retall de grans dimensions en aquest costat del jaciment, a la banda oriental de les boques del *praeurnium*, mentre que en la present memòria s'exposa com la continuació vers l'est de

la boca sud conduïa a un eixamplament del mateix retall UE 7101. Una altra prova que porta a inclinar-se en aquest sentit la trobem en la superposició de plantes presentada en el plànol númº 5 d'aquesta memòria, on s'observa que el límit oriental del forn registrat aquest any 2021 sobrepassa aproximadament 1 m els límits de l'estructura documentada per Antequera, i és precisament en aquest reduït espai que s'han pogut documentar les estructures que acabem de descriure, relacionables amb les fases de treball dutes a terme durant la cuita.

Sembla que el més probable es que l'homòleg de la UE-7101, el retall UE-7102, es comportés de la mateixa manera, o similar. Per circumstàncies relacionades amb el decurs de l'obra no es va procedir al rebaix de la resta de la pista, la qual cosa hagués permès registrar d'una manera més completa la forma i el comportament d'aquests retalls que s'estenien cap a llevant. És ben probable que si es realitzés el rebaix total de la pista d'accés a la obra es constataria el retall que Antequera denominà UE-7086, atès que l'arqueòleg fa constar la seva existència en els plànols que va presentar. Tot i així, l'estructura que plantejà tenia el seu límit occidental a una distancia considerable respecte del costat est del forn, metre que en l'excavació de maig-juny de 2021 tot sembla indicar l'existència de dos espais simètrics o equivalents. Dissortadament, amb la superfície que es va obrir en el transcurs de l'obra no es va obtenir la informació necessària com per confirmar si efectivament es tracta de dos espais diferenciats entre si, atès que és possible que el rebaix total de la pista d'accés a la obra confirmés les sospites d'Antequera de que en realitat es tractava d'un únic i gran retall. Això no obstant, si ens hem de limitar als resultats observats en les excavacions de 2021 sembla ser que la continuació del retall 7101 vers l'est del tapiat UE-7107 conformaria un espai diferenciats del seu equivalent nord, això és, a llevant del tapiat UE-7114.

Per tant, donada l'existència d'un paviment (UE-7117) ben delimitat per la continuació dels murets UE-7103 i 7104 (tot i que el paviment no es lliura als mateixos, situats a una cota superior, sinó que es lliura a les parets de la UE-7101 o rasa sud i es recolza sobre el seu fons en el sector més oriental) que es troba situat a la banda est del tapiat UE-7107, s'ha arribat a la conclusió de que les noves estructures descobertes corresponen a espais dedicats al treball relacionat amb la introducció de combustible a la cambra de combustió a través de les boques, les quals haurien estat tapiades amb la voluntat de segellar el forn en l'última fase de la cocció, prèvia al seu refredament.

Aquest forn s'hauria d'entendre com un dels elements propis del paisatge urbà que s'hauria anat creant amb el desenvolupament dels barris de Sant Andreu del Palomar i Sant Martí de Provençals a partir de la segona meitat del segle XIX.

En aquest mateix entorn i per a la cronologia que ens ateny, l'ampli sector 7000 compta amb altres restes que pertanyen a la petja d'aquest desenvolupament. Prop de la zona on ha estat excavada la rajoleria varen aparèixer també (i van ésser registrades) diferents UE i fets, com ara el Pas sota vies, probablement un pas inferior per travessar la línia fèrria que anava de Barcelona a Granollers; part del Camí de Sant Martí de Provençals, el qual comptava amb una àrea industrial (de la qual forma part la dita rajoleria). Per tant, a partir dels treballs realitzats per Francesc Antequera, cal entendre el jaciment excavat en aquesta campanya 2021 com a part de les construccions i reformes que es varen fer a partir de la segona meitat del segle XIX al redós d'aquesta porció del camí de Sant Martí de Provençals. Acompanyant el forn destinat a la cuita de material constructiu (maons, rajoles, cairons, etc.), Antequera va documentar també un pou i tres edificis de planta rectangular; a més de tres estructures de planta rectangular que haurien estat dedicades al tractament de l'argila.

Pel que fa al procés productiu, aquest comptava amb varies fases. La primera consistia en l'extracció i tractament de la matèria primera necessària (argila) per tal de realitzar les peces que més tard haurien de ser inserides a l'interior del forn. Per satisfer aquest propòsit, les instal·lacions havien de ser construïdes en un lloc proper a la zona d'extracció d'aquesta matèria, tal i com ha succeït sovint al llarg de la història. Per atendre aquesta qüestió logística, els constructors del forn haurien considerat idònia l'existència de dipòsits sedimentaris argilosos que encara avui dia s'ubiquen en el que s'havia denominat «sector 7000» ja en els inicis de les intervencions arqueològiques que afectarien la construcció de l'estació de la Sagrera.

Un cop realitzada l'extracció, l'argila havia de passar a les basses de decantació per tal de realitzar la mescla amb aigua i prosseguir amb el pastat. No obstant, previ a aquesta fase, era necessari assecar l'argila tot estenent-la en una superfície exterior de manera que hi quedés una capa amb poc gruix. Tot seguit s'havia de garbellar l'argila per després moldre-la amb l'objectiu de convertir-la en pols fina. Arribat aquest punt ja es podia realitzar el pastat (amb els peus o amb les mans) a partir de la barreja amb aigua a les basses per tal d'obtenir una mescla fangosa. Val a dir que tot i que Antequera sí que documentà l'existència d'estructures o retalls relacionables amb aquesta fase del procés

productiu, com per exemple les basses i el pou d'on s'extreia l'aigua necessària per realitzar aquesta etapa, en el decurs de les excavacions de 2021 no es va registrar cap d'aquestes unitats que integrarien el complex, ja que el rebaix de terres de la pista d'accés a l'obra actual només afectava les restes del forn descrites anteriorment.

L'elaboració de les peces es realitzava mitjançant diversos motlles. Aquesta operació es duia a terme sempre a cobert (prèviament es llençava cendra o sorra fina sobre la superfície on s'havia de fer aquest estadi del treball per tal que les peces no quedessin enganxades a aquesta superfície), i un cop finalitzada, es deixaven assecar les peces durant varis dies.

Seguidament, calia assegurar-se de que les peces eren ben seques abans de prosseguir amb l'enfornat: el procés d'introducció de les peces a la cambra de cocció, la qual es trobava a la part superior del forn. Això podia durar entre 2 i 3 dies.

Aquest tipus de forn solia situar-se entre dues feixes i excavat parcialment en el sòl per tal de facilitar operacions com l'enfornat o la retirada de les peces un cop havia acabat la cuita. Per tant, per la part més elevada s'accedia a la cambra de cocció, mentre que a la part baixa s'habilitava la cambra de combustió o fogaina. Aquesta era l'estructura que quedava soterrada o mig-excavada en el terreny natural, i estava connectada amb les zones de treball a través de la boca o boques. Per tant, mentre que els diferents estadis del procés previs a l'enfornat tenien lloc en altres instal·lacions, possiblement en espais exteriors tot i que emmarcats en el mateix conjunt, el treball dut a terme aquí (en els espais propers a les boques) havia d'estar relacionat amb la introducció del combustible i la gestió de la cuita relacionada amb aquesta tasca.

Val a dir que, tot i la manca d'evidències arqueològiques extretes aquesta última excavació 2021 que confirmin aquest ús per als espais descrits, l'estructura dels forns ceràmics que s'han desenvolupat al llarg de la història ha mantingut les seves parts essencials amb poques variacions, com per exemple l'existència de la cambra de combustió en una posició elevada respecte de la fogaina, la separació d'ambdues a partir d'una graella, o l'existència de boques que connectaven amb la cambra de combustió, a l'exterior de les quals hi havia un espai amb dimensions variables destinar a la introducció de combustible, i des del qual es realitzava el tapiat de les boques previ al refredament del forn.

Generalment la solera era suportada per un sistema d'arcs. Aquesta havia de comptar amb orificis o espais que permetessin la pujada de l'aire calent i el fum des del

praefurnium fins a la cambra de combustió. No ha estat detectada cap resta d'aquests elements en l'excavació de que s'ocupa aquesta memòria. Tan sols es pot plantejar la possibilitat de que la UE-7116, que recolza sobre el paviment UE-7117, pogués pertànyer a algun d'aquests elements pel fet d'haver estat interpretat com un estrat d'enderroc format per maons i argila, tot i que bé podria pertànyer a altres fets.

D'altra banda, les boques sí han estat documentades al jaciment tant en les excavacions dirigides per Francesc Antequera com en les que s'han efectuat recentment. Així mateix, també s'han pogut registrar les restes de la cambra de combustió situades a la cota més baixa existent.

Així, la cambra de combustió o fogaina era l'espai destinat a allotjar el foc, el qual era alimentat amb llenya des de l'altra banda de les boques, és a dir, l'espai que ha pogut ésser documentat aquest any 2021. En primer terme el foc havia de ser de baixa intensitat per tal d'evitar el trencadís que caldria esperar en cas de sotmetre les peces a un contrast tèrmic brusc, i aconseguir així l'evaporació completa de les restes d'humitat que hi poguessin quedar. A mesura que la intensitat del foc incrementava i s'anaven assolint les temperatures idònies (uns 1000°C) – procés que podia durar també de dos a tres dies – el rajoler controlava la cuita situant-se sobre la cambra de cocció, la qual havia estat prèviament segellada convenientment amb boles de fang i amb el trencadís de les peces que no havien pogut ésser introduïdes al forn, bé per defectes, o bé perquè s'havien trencat.

Un cop finalitzat aquest procés es tapaven les boques amb totxo massís, fang, sorra i cendres per tal d'extingir el foc a partir de privar l'entrada d'aire al forn. Aquesta etapa era delicada, ja que sobre qualsevol circumstància calia evitar deixar orificis pel fet que es corria el risc d'un refredament ràpid, amb la qual cosa s'esventaven es peces. Aquest pas tenia una duració d'entre 4 i 10 dies a partir del segellament.

Novament, hem detectat diferents indicis de que les restes registrades en l'última excavació es poden relacionar amb aquestes fases de la cuita. A tall d'exemple podem esmentar l'ennegritament del paviment UE-7117. S'ha considerat per tant que aquest aspecte es pot associar al segellament de les boques del forn, que com acabem de veure, incloïa l'ús de cendres per realitzar un tapiat que havia de ser del tot impermeable. També es pot fer al·lusió a les canals o rases ubicades al que s'ha considerat la part més baixa de la fogaina (UE-7101 i 7102) que, com ja va dir Antequera, han de correspondre a les canals de tiratge de la cambra de combustió.

BIBLIOGRAFIA

ALBERCH, R. (2000): Els Barris de Barcelona. Enciclopèdia Catalana.
Ajuntament de Barcelona.

ANTEQUERA, F. (2012): LAV estructura de l'estació de la Sagrera. *Anuari d'arqueologia i patrimoni 2011*, Museu d'Història de Barcelona. Barcelona, pp. 80-85.

ANTEQUERA, F. (2012): Memòria de la intervenció arqueològica a l'espai delimitat pel carrer de Bac de Roda / carrer del Clot / carrer de la Sagrera / carrer de Josep Soldevila / ronda de Sant Martí / carrer del Pont del treball digne. Línia d'alta velocitat - construcció de l'estructura de l'estació de la Sagrera. Districtes de Sant Andreu i Sant Martí - Barcelona. Desembre 2010-juliol 2012 (*Barcelona, el Barcelonès*). Desembre 2010 - Juliol 2012.

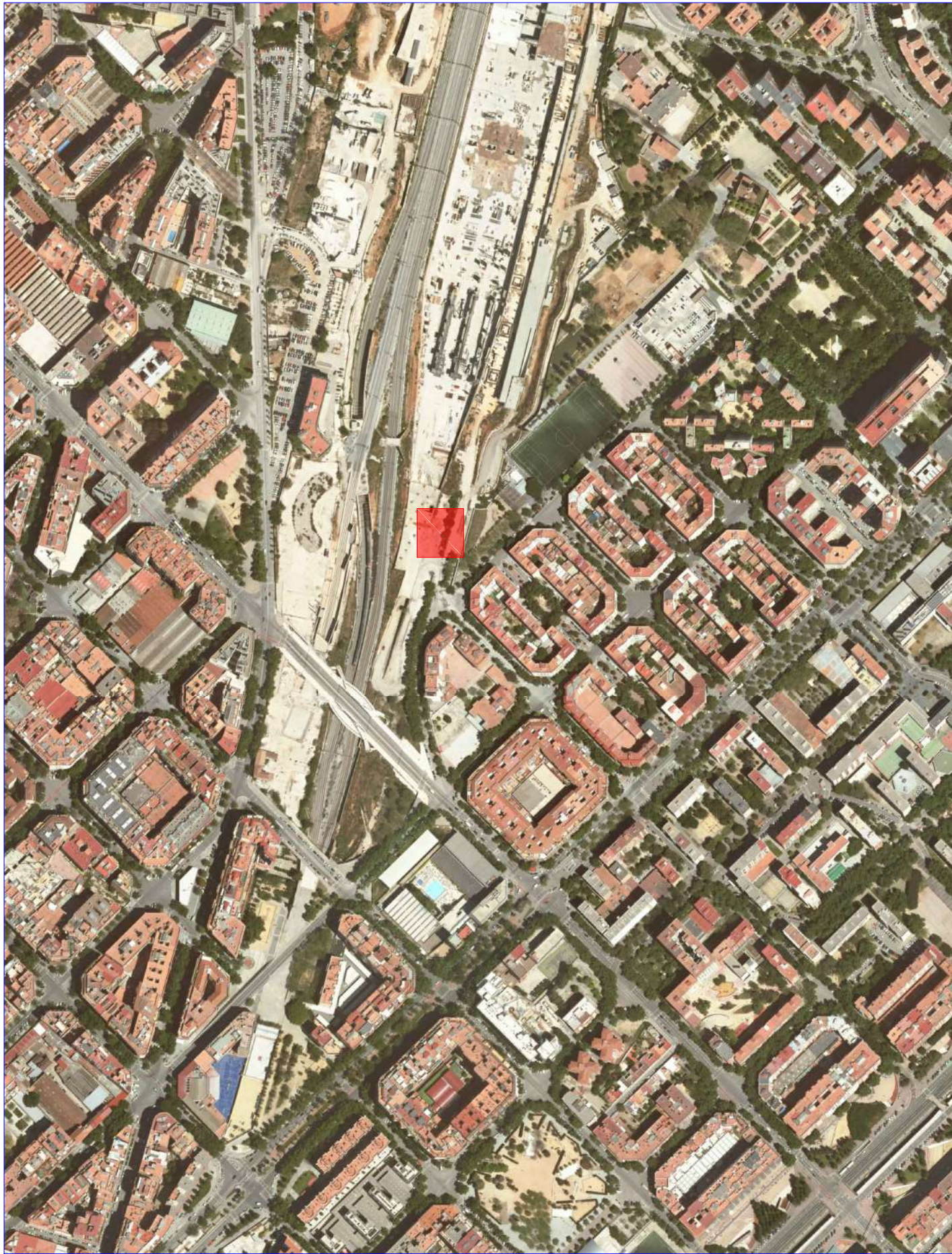
FREIXA, J. (1982): *Recull de dades per a una Història de Sant Martí de Provençals*. Foment Martinenc. Barcelona.

MARTÍNEZ, M., BOGAJO, N. (2012). *Sant Martí de Provençals de la Vila al Barri*. Ajuntament de Barcelona.

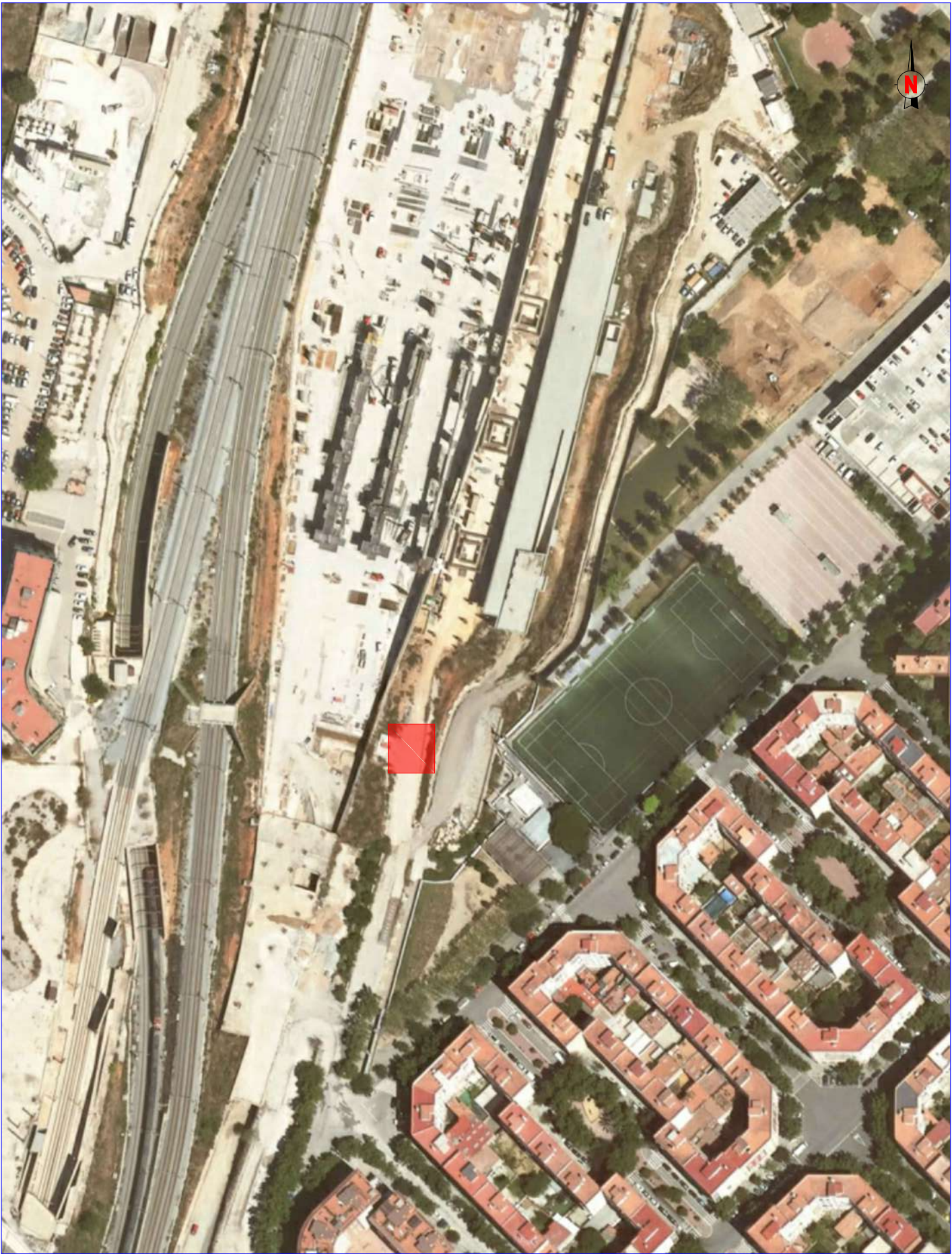
NADAL, J., TAFUNELL, X. (1992): *Sant Martí de Provençals, pulmó industrial de Barcelona (1847-1992)*. Barcelona: Columna.

ANNEXOS

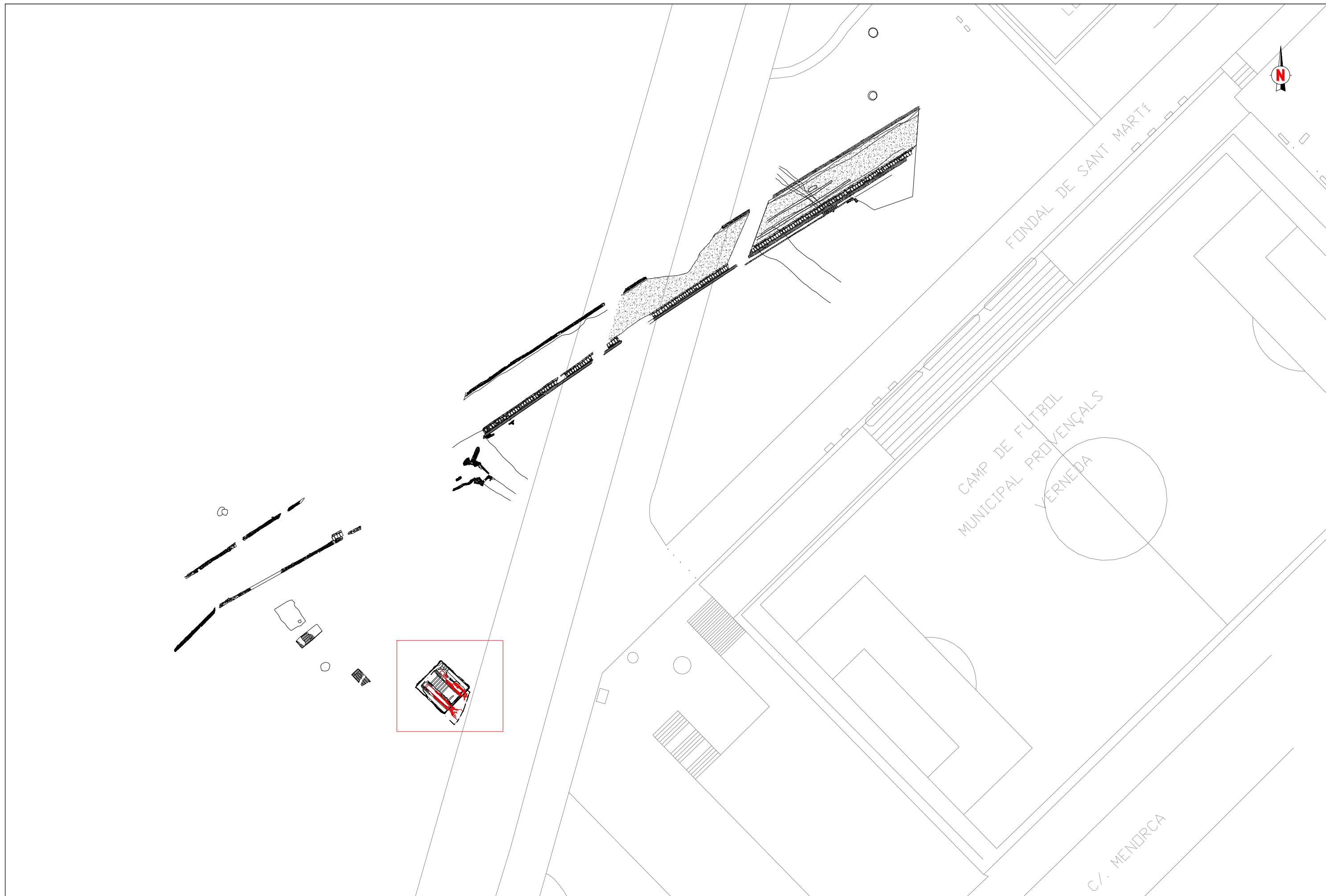
1. SITUACIÓ I EMPLAÇAMENT
2. PLÀNOL GENERAL
3. PLÀNOL DE DETALL
4. SECCIÓ A-A', B-B'
5. SUPERPOSICIÓ DE PLANTES
6. SUPERPOSICIÓ DE SECCIONS
7. LLISTAT UE
8. FITXES UE
9. FULL D'INVENTARI FOTOGRÀFIC

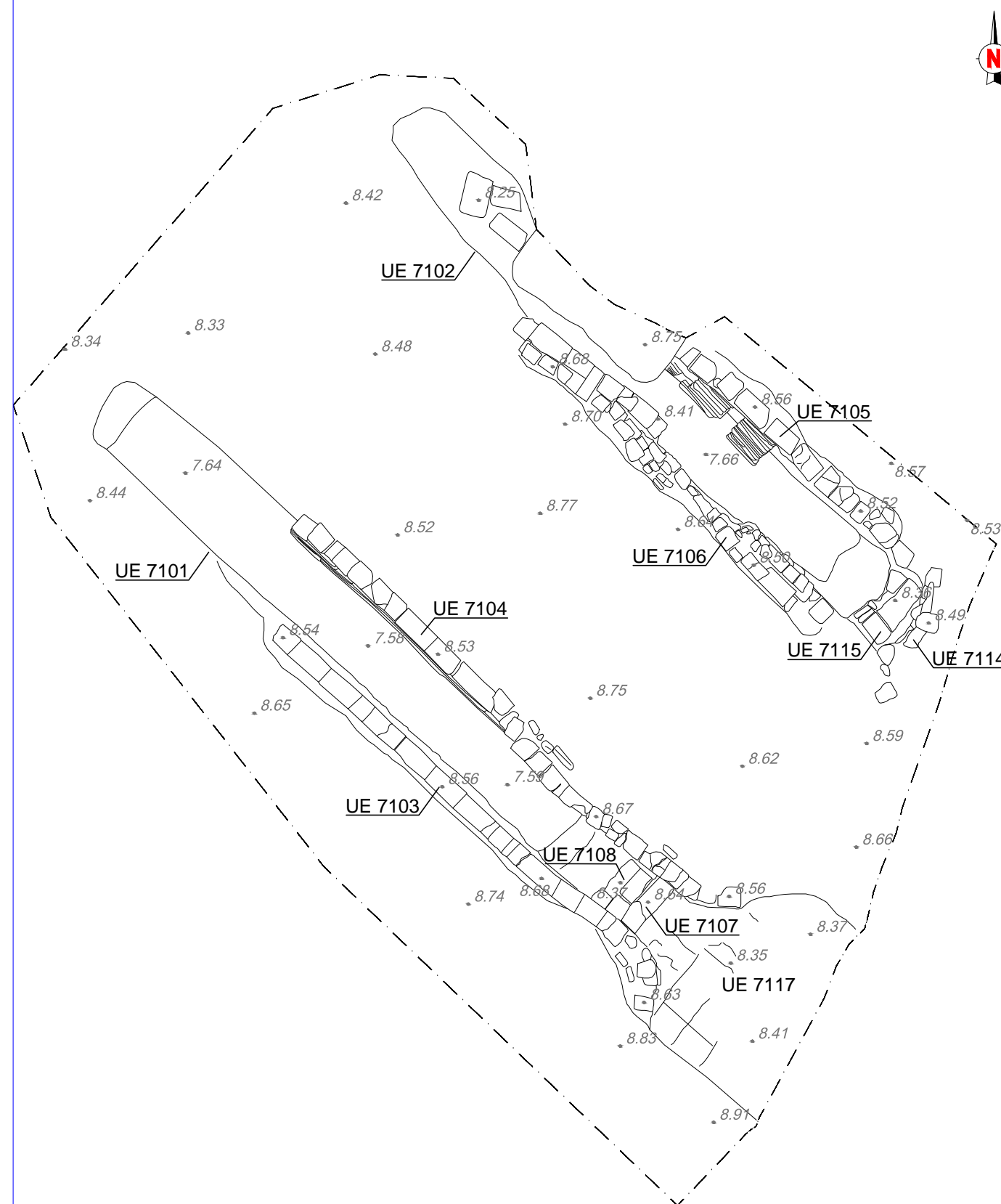

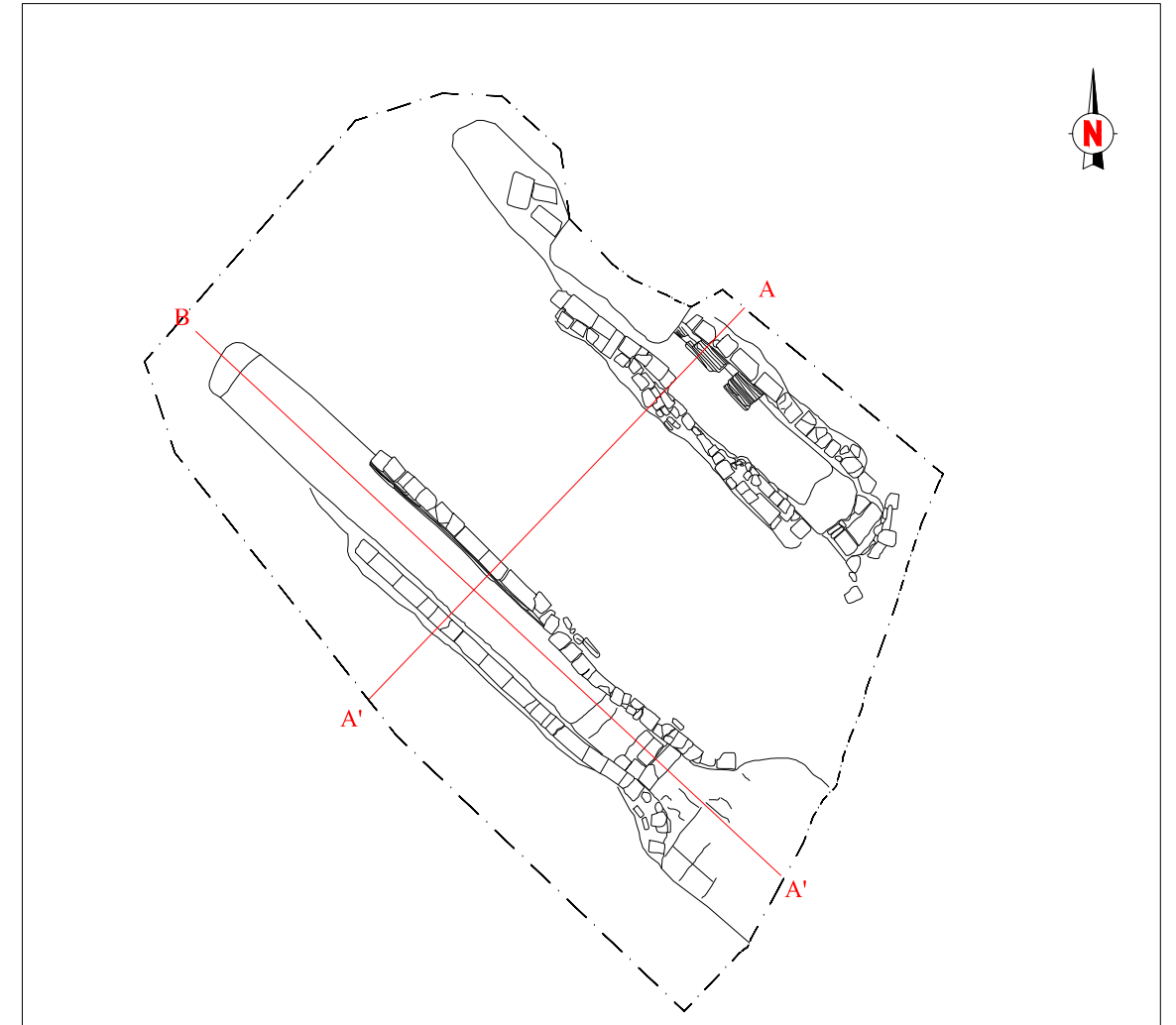
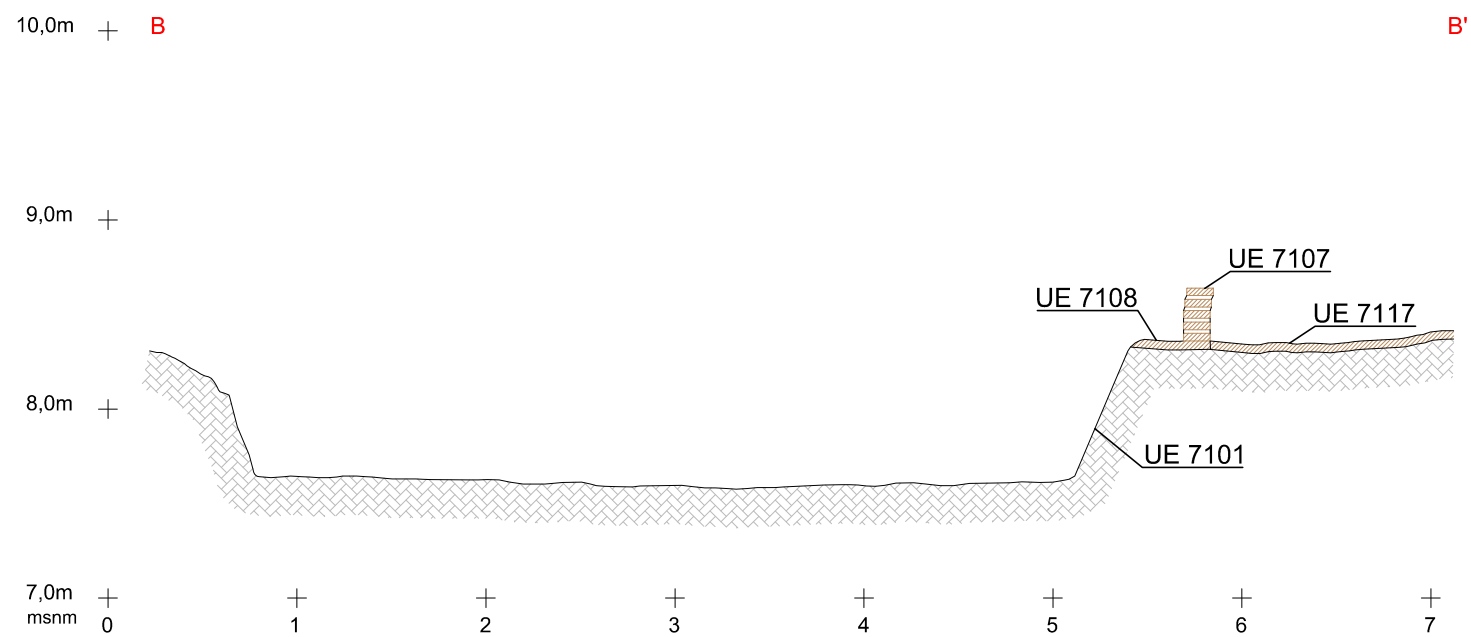
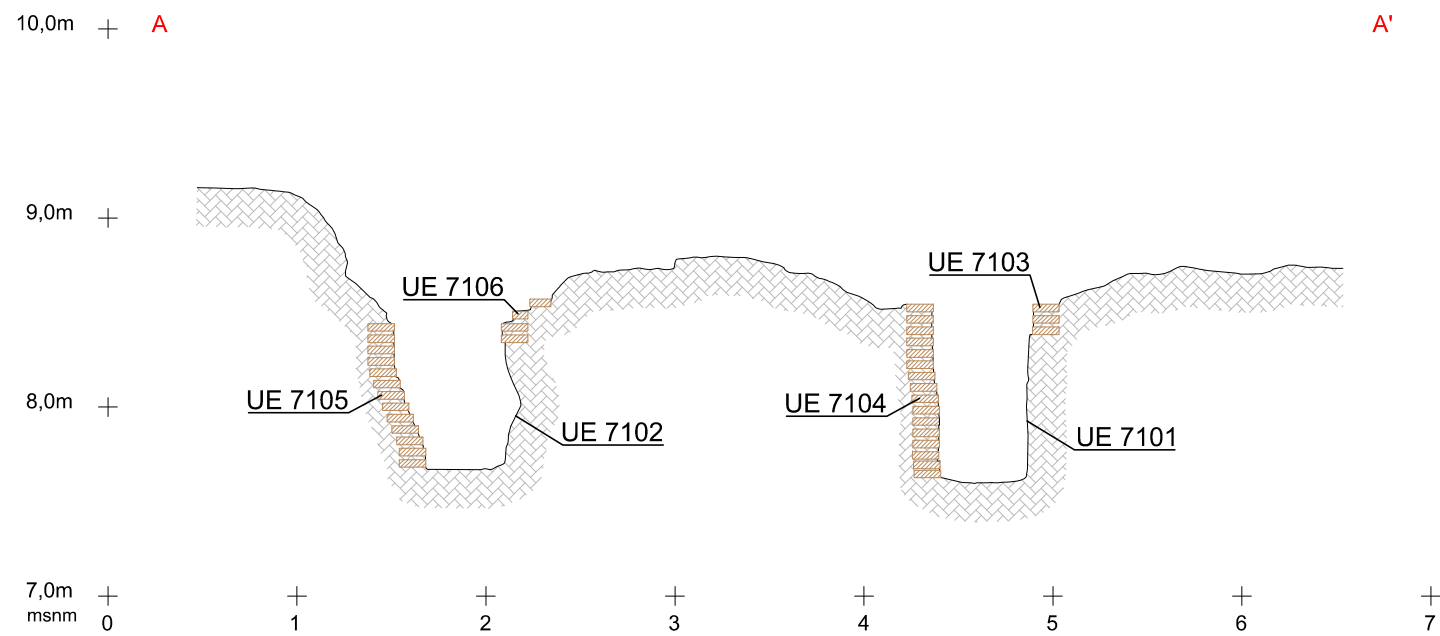
Escala: 1:5.000 Font: ICGC

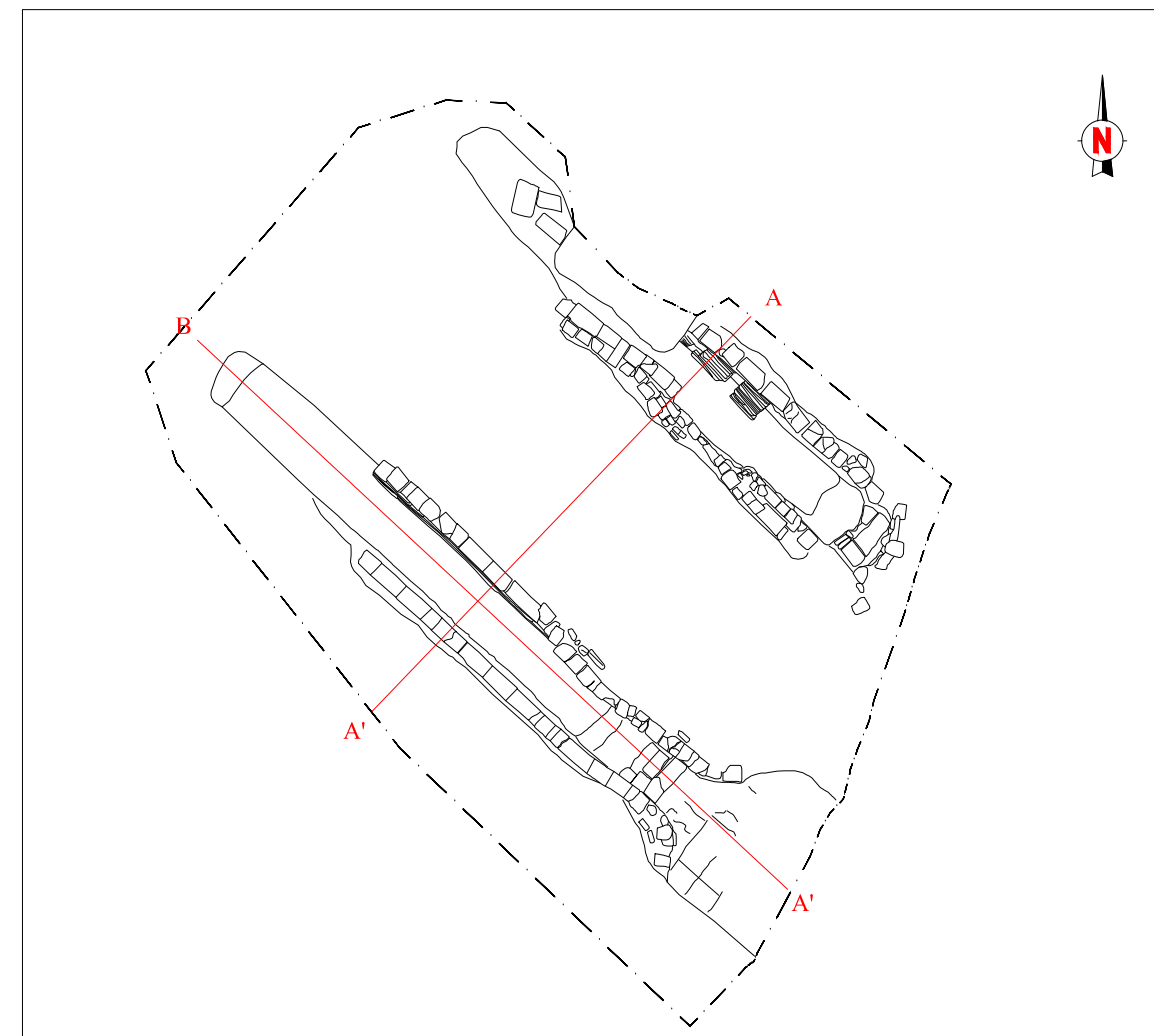
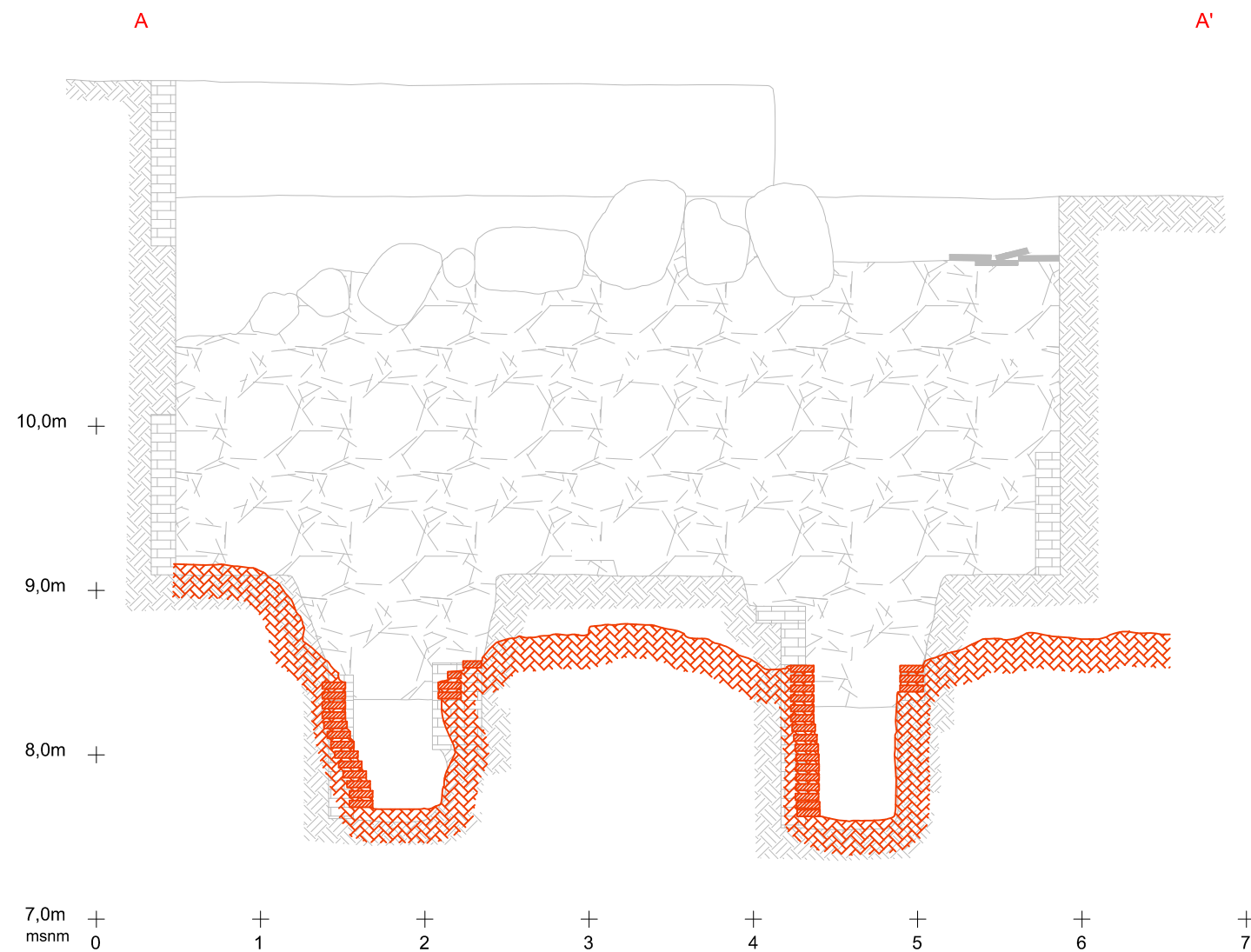
Escala: 1:2.000

 intervenció 2021
 intervenció 2004

7. LLISTAT D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

UE- 7000: Estrat argilós de color vermell, compacte. Cobreix la roca mare i es tallat per les rases UE-7101 i 7102.

UE- 7101: Rasa corresponent a la canal sud. Talla la UE-7000 i la roca mare. Coberta per la UE-7109.

UE-7102: Rasa corresponent a la canal nord. Talla la UE-7000 i la roca mare. Coberta per la UE-7110.

UE-7103: Mur de maons arreglerats d'una sola filada, canal sud. Cobert per la UE-7109. Se li lliura la UE-7107.

UE- 7104: Mur de maons arreglerats d'una sola filada, canal sud. Cobert per la UE-7109. Se li lliura la UE-7107.

UE- 7105: Mur de maons imbricats de dues filades, canal nord. Cobert per la UE-7110. Se li lliura la UE-7114.

UE- 7106: Mur de maons imbricats de dues filades, canal nord. Cobert per la UE-7110. Se li lliura la UE-7114.

UE- 7107: Tapiat. Mur realitzat amb maons per tal de bloquejar la boca de la canal sud. Es lliura a la UE-7105 i a la UE-7106. Cobreix la UE-7108.

UE- 7108: Lleixa feta amb maó cuit, ubicada a la part inferior de la boca sud. És coberta per la UE-7107. Està ennegrida pel sutge i altres residus del combustible i l'activitat productiva del forn. Correspondria a la continuació vers l'oest del paviment (UE-7117) de la cambra de treball associada a la boca sud de la cambra de combustió.

UE- 7109: Rebliment de la canal sud. Estrat gris/negre, argilós, heterogeni, apareix alternat amb bossades de diferent composició, sorrenques i amb graves. Ha aportat nombrosos fragments ceràmics d'època contemporània, a més d'algun fragment de

plàstic.

UE- 7110: Rebliment de la canal nord. Estrat gris/negre, argilós, heterogeni, apareix alternat amb bossades de diferent composició, sorrenques i amb graves. Ha aportat nombrosos fragments ceràmics d'època contemporània, a més d'algun fragment de plàstic.

UE- 7114: Tapiat. Mur de maons que bloqueja la canal nord (UE-7102). Es lliura als murs 7105 i 7106. Cobreix la UE-7115 (lleixa).

UE- 7115: Lleixa feta amb maons plans, recolzada sobre l'extrem oriental del retall realitzat a la UE-7000 per fer la canal nord (UE-7102). Coberta per la UE-7114. Correspondria a la continuació del paviment de la cambra de treball associat a la boca nord, que s'identificaria a l'oest del tapiat UE-7114.

UE- 7116: Enderroc de maons sota la UE-7113. Cobreix la UE-7117.

UE- 7117: Paviment de rajola (podria correspondre a la cambra de treball) que cobreix el fons del retall UE-7102, el qual, a partir del tapiat (UE-7107) i vers l'est, adopta una forma circular. Cobert per la prolongació dels murs UE-7103 i UE-7104, i cobert també per la UE-7116.

Ajuntament
de Barcelona

SERVEI D'ARQUEOLOGIA DE BARCELONA
Carrer d'en Rull, 4 08002 Barcelona
T. (+34) 932 566 897
www.bcn.cat/barcelonacultura

FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES				U.E.: 7000			
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21				
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:		Cotes		
Definició: Estrat argilós de color vermell	Criteris de diferenciació:		Color: Vermell		Mínima: Màxima:		
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:		Consistència:				
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA		CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ		SEQ. ESTRATIGRÀFICA		
Geològics	Igual a:				<div><div>+</div><div>+</div><div>+</div></div> <div><div>+</div></div>		
	En contacte amb:						
	Se li adossa:						
	S'adossa a:						
Orgànics	Cobert per:				<div><div>+</div><div>+</div><div>+</div></div> <div><div>+</div></div>		
	Cobreix:						
	Tallat per: 7101, 7102						
Artificials	Talla:				<div><div>+</div><div>+</div><div>+</div></div> <div><div>+</div></div>		
	Reomplert per:						
	Reomple:						
				<div><div>+</div><div>+</div><div>+</div></div> <div><div>+</div></div>			

Descripció: Estrat argilós de color vermell. S'estén per tot el sector 7000.		Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Bo		Responsable: Jordi Vallverdú	Compr. de documentació: <i>Fitxa</i> ☐ <i>Dibuix</i> ☐ <i>Foto</i> ☐
Procés d'excavació		<div> Data inici: _____ Data fi: _____ </div>	
Interpretació: Nivell geològic d'argiles, de tipus sedimentari			
Materials representatius:		Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació:		Cronologia:	
Observacions:			

<i>ARXIU</i>		
<i>plantes</i>	<i>seccions-alçats</i>	<i>fotografia</i>
<i>núm.:</i>	<i>núm.:</i>	<i>Diapositives:</i> <i>B/ N:</i> <i>Color:</i>

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7101
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Ambit:	Cotes
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:		Mínima: 7,588764
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,780121
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		+	
	En contacte amb:		+	
	Se li adossa:		+	
	S'adossa a:		+	
Orgànics	Cobert per: UE 7103, UE 7104, 7108		+	
	Cobreix:		+	
	Tallat per:		+	
Artificials	Talla: UE 7000		+	
	Reomplert per: 7109		+	
	Reomple:		+	
Descripció: Rasa allargada en sentit Est-Oest, tallant la UE 7000, situada al Sud de la rasa UE 7102. Discorre en sentit paral·lel a la UE 7102.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Bo			Responsable: Jordi Vallverdú	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació		Data inici:		Data fi:	
Interpretació: Rasa corresponent al <i>praeurnium</i> o cambra de combustió, a traves de la qual entrava l'aire calent al forn, per després ascendir fins a la cambra de coccio.					
Materials representatius:			Referencia materials:		
			Fulls d'inventari núm.:		
Elements i criteris de datació: Estratigràfics.			Cronologia: Contemporani		
Observacions:					
ARXIU					
plantes		seccions-alçats		fotografia	
núm.:		núm.:		Diapositives: B/ N: Color:	

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7102
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:		Mínima: 7,652128
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,504756
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	En contacte amb:			
	Se li adossa:			
	S'adossa a:			
Orgànics	Cobert per: UE 7105 , UE 7106, 7108		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Cobreix:			
	Tallat per:			
Artificials	Talla: UE 7000		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Reomplert per: UE 7110			
	Reomple:			
Descripció: Rasa allargada en sentit Est-Oest, tallant la UE 7000, situada al Nord de la rasa UE 7101. Discorre en sentit paral·lel a la UE 7101.			Data d'actuació: 17 de maig- 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Bo.			Responsable:	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació		Data inici:	Data fi:
Interpretació: Rasa corresponent al <i>praeurnium</i> o cambra de combustió, a traves de la qual entrava l'aire calent al forn, per després ascendir fins a la cambra de coccio.			
Materials representatius:		Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Estraigràfics..		Cronologia: Contemporani.	
Observacions:			
ARXIU			
plantes	seccions-alçats	fotografia	
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:	

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7103
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria.	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:	Mínima: 8,354981	
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:	Màxima: 8,769166	
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	En contacte amb:			
	Se li adossa: UE 7107			
	S'adossa a: UE 7101			
Orgànics	Cobert per: UE 7109		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Cobreix: UE 7101			
	Tallat per:			
Artificials	Talla:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Reomplert per:			
	Reomple:			
Descripció: Mur de maons arrencats en sentit longitudinal., amb una sola filada, lligats amb una argamassa fina d'argiles i llims.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Mitjà			Responsable: Jordi Vallverdú	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació: Manual		Data inici: 17/06/2021 Data fi: 17/06/2021
Interpretació: Mur de maons que s'encaixen en la UE 7101 i folren la seva superfície interna, tot adossant-se a les parets i l'encaix que s'observa en la cota superior conservada de la UE 7101. Possiblement es tractés d'una estructura destinada a cobrir les canals de la cambra de combustió amb materials refractaris, i potser, les filades superiors perdudes tindrien també la funció de sostenir la graella, la qual cobriria la cambra de combustió, i alhora estaria coberta per la cambra de cocció.		
Materials representatius: Maons	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Estratigrafia. Tècniques i materials constructius	Cronologia: Contemporani	
Observacions:		
<div style="text-align: center;">ARXIU</div>		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7104
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Ambit:	Cotes
Definició: Mur de maons	Criteris de diferenciació:	Color:	Mínima: 7,630109	
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:	Màxima: 8,669910	
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		+	
	En contacte amb:		+	
	Se li adossa: UE 7107		+	
	S'adossa a: UE 7101		+	
Orgànics	Cobert per: UE 7109		+	
	Cobreix: UE 7101		+	
	Tallat per:		+	
Artificials	Talla:		+	
	Reomplert per:		+	
	Reomple:		+	
Descripció: Mur de maons arrencats en sentit longitudinal., amb una sola filada, lligats amb una argamassa fina d'argiles i llims.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Mitjà			Responsable: Jordi Vallverdú	Compr. de documentació:
			Fitxa ☐	Dibuix ☐
				Foto ☐

Procés d'excavació		Data inici: 17/06/2021 Data fi: 17/06/2021
<p>Interpretació: Mur de maons que s'encaixen en la UE 7101 i folren la seva superfície interna, tot adossant-se a les parets i l'encaix que s'observa en la cota superior conservada de la UE 7101. Possiblement es tractés d'una estructura destinada a cobrir les canals de la cambra de combustió amb materials refractaris, i potser, les filades superiors perdudes tindrien també la funció de sostenir la graella, la qual cobriria la cambra de combustió, i alhora estaria coberta per la cambra de cocció.</p>		
Materials representatius: Maons rectangulars i plans cuits en atmosfera oxidant.	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Estratigrafia. Tècniques i materials constructius.	Cronologia: Contemporani	
Observacions:		
ARXIU		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7105
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:		Mínima: 7,918582
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,503049
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ		SEQ. ESTRATIGRÀFICA
Geològics	Igual a:			+ + + +
	En contacte amb:			
	Se li adossa: 7114			
	S'adossa a: 7102			
Orgànics	Cobert per: 7110	+ + + +		
	Cobreix: 7102			
	Tallat per:			
Artificials	Talla:	+ + + +		
	Reomplert per:			
	Reomple:			
Descripció: Mur de maons imbricats , de dues filades en planta, lligats amb una argamassa fina d'argiles i llims.			Data d'actuació:	Fitxa revisada per:
Estat de conservació:			Responsable:	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació		Data inici: 16/06/2021 Data fi: 16/06/2021
<p>Interpretació: Mur de maons que s'encaixen en la UE 7102 i folren la seva superfície interna, tot adossant-se a les parets i l'encaix que s'observa en la cota superior conservada de la UE 7102. Possiblement es tractés d'una estructura destinada a cobrir les canals de la cambra de combustió amb materials refractaris, i potser, les filades superiors perdudes tindrien també la funció de sostenir la graella, la qual cobriria la cambra de combustió, i alhora estaria coberta per la cambra de cocció.</p>		
Materials representatius: Maons rectangulars i plans cuits en atmosfera oxidant.	Referencia materials:	
	Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Estratigràfics. Tècnica constructiva i materials.	Cronologia: Contemporani	
Observacions:		
ARXIU		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7106 		
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21			
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Ambit:	Cotes		
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:		Mínima: 7,688293		
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,557622		
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA			
Geològics	Igual a:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>			
	En contacte amb:					
	Se li adossa: 7114					
	S'adossa a: 7102					
Orgànics	Cobert per: 7110				<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Cobreix: 7102					
	Tallat per:					
Artificials	Talla:				<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Reomplert per:					
	Reomple:					
Descripció: Mur de maons imbricats , de dues filades en planta, lligats amb una argamassa fina d'argiles i llims. A les seves filades inferiors el mur adquireix forma de pilars que suporten les filades superiors.			Data d'actuació:	Fitxa revisada per:		
Estat de conservació:			Responsable:	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐		

Procés d'excavació		Data inici: 16/06/2021 Data fi: 16/06/2021
<p>Interpretació: Mur de maons que s'encaixen en la UE 7102 (canal Nord) i folren la seva superfície interna (a excepció de les filades inferiors on el mur adquireix forma de pilars, restant porcions de la UE 7102 sense folrar/recobrir), tot adossant-se a les parets i l'encaix que s'observa en la cota superior conservada de la UE 7102. Possiblement es tractés d'una estructura destinada a cobrir les canals de la cambra de combustió amb materials refractaris, i potser, les filades superiors perdudes tindrien també la funció de sostenir la graella, la qual cobriria la cambra de combustió, i alhora estaria coberta per la cambra de cocció.</p>		
Materials representatius: Maons rectangulars i plans cuits en atmosfera oxidant.	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Estratigràfics. Tècnica constructiva i materials.	Cronologia: Contemporani.	
Observacions:		
ARXIU		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7107 		
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21			
Sector: 7000	Zona: Rajoleria.	Cala:	Àmbit:	Cotes		
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:	Mínima: 8,354827			
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:	Màxima: 8,639138			
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA			
Geològics	Igual a:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>			
	En contacte amb:					
	Se li adossa:					
	S'adossa a: UE 7103, UE 7104					
Orgànics	Cobert per: UE 7109				<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Cobreix: UE 7108					
	Tallat per:					
Artificials	Talla:				<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Reomplert per:					
	Reomple:					
Descripció: Mur de longitud escassa realitzat amb la mateixa tècnica constructiva que les UE's-7103, 7104, 7105, 7106. Se situa a l'extrem oriental de la canal Sud.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:		
Estat de conservació: Mitjà			Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐		

Procés d'excavació: Manual		Data inici: 15/06/2021 Data fi: 15/06/2021
Interpretació: Tapiat de la boca que connecta el <i>prae-furnium</i> o cambra de combustió amb la cambra de treball, situada a l'extrem oriental de la canal Sud. Les dues estructures del forn es troben separades per aquest tapiat, el qual pot correspondre a l'última cocció del forn. Així, la cambra de combustió hauria quedat segellada amb aquesta UE, mentre que alhora la cambra de cocció hauria estat tapada o coberta pel sostre, a una cota que no s'ha conservat.		
Materials representatius: Maons rectangulars i plans cuits en atmosfera reductora.	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Estratigrafia. Tècniques i materials constructius,	Cronologia: Contemporani.	
Observacions:		
<div style="text-align: center;">ARXIU</div>		
<div style="text-align: center;">plantes</div>	<div style="text-align: center;">seccions-alçats</div>	<div style="text-align: center;">fotografia</div>
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7108 												
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21													
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	Cotes												
Definició: Lleixa	Criteris de diferenciació:	Color: Negre		Mínima: 8,297846												
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,356918												
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA													
Geològics	Igual a:		<table border="1"> <tr> <td>+</td> <td>+</td> <td>+</td> <td>+</td> </tr> <tr> <td>+</td> <td>+</td> <td>+</td> <td>+</td> </tr> <tr> <td>+</td> <td>+</td> <td>+</td> <td>+</td> </tr> </table>		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	+				+	+	+									
	+				+	+	+									
	+				+	+	+									
En contacte amb:																
Se li adossa:																
S'adossa a:																
Orgànics	Cobert per: 7107															
	Cobreix: 7101															
	Tallat per:															
Artificials	Talla:															
	Reomplert per:															
	Reomple:															
Descripció: Lleixa feta amb maó cuit, ubicada a l'extrem oriental de la boca Sud. És coberta per la UE- 7107. Està ennegrida pel sutge i altres residus del combustible i l'activitat productiva del forn, tot i que en origen la seva coloració hauria estat vermella degut a la cuita en atmosfera oxidant, tal i com passa amb la resta de maons trobats al jaciment.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021													
			Fitxa revisada per:													

Estat de conservació: Bo		Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació:		
			Fitxa ☐	Dibuix ☐	Foto ☐
Procés d'excavació: Manual			<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;"> Data inici: 18/06/2021 Data fi: 18/06/2021 </div>		
<p>Interpretació: Lleixa que sobresurt per sota la UE- 7107. Correspondria a la continuació vers l'Oest del paviment de rajola de la cambra de treball. El tapiat de la boca Sud s'hauria recolzat sobre aquesta UE en el moment de tancament del forn per al seu refredament. Aquest procés hauria estat idèntic i simultani al de la boca Nord.</p>					
Materials representatius: Rajola plana realitzada a partir de cocció oxidant.			Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:		
Elements i criteris de datació: Estratigràfics. Tècnica constructiva i materials.			Cronologia: Contemporani.		
Observacions:					
ARXIU					

plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7109
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició: Rebliment de rasa	Criteris de diferenciació:	Color: Gris		Mínima: 7,604434
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència: Compacte		Màxima: 8,756543
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		+ + + +	
	En contacte amb:			
	Se li adossa:			
	S'adossa a:			
Orgànics	Cobert per:		+ + + +	
	Cobreix: 7103, 7104			
	Tallat per:			
Artificials	Talla:		+ + + +	
	Reomplert per:			
	Reomple: 7101			
Descripció: Estrat gris fosc, compacte i argilós.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Bo			Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació: Manual		Data inici: 25/05/2021 Data fi: 26/05/2021
Interpretació: En el transcurs de l'excavació d'aquesta Unitat Estratigràfica només van aflorar dos petits fragments de plàstic, i finalment, a la cota més baixa, una ampolla de plàstic sencera de Fontvella amb 1'5 L de capacitat		
Materials representatius: Plàstic	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Ampolla de Fontvella d'1,5 L	Cronologia: Actual. Segle XXI	
Observacions:		
<div>ARXIU</div>		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7110
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició: Farciment de rasa	Criteris de diferenciació:	Color: Gris		Mínima: 7,693563
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,540950
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		+	
	En contacte amb:		+	
	Se li adossa:		+	
	S'adossa a:		+	
Orgànics	Cobert per:		+	
	Cobreix: 7105, 7106		+	
	Tallat per:		+	
Artificials	Talla:		+	
	Reomplert per:		+	
	Reomple: 7102		+	
Descripció: Estrat gris fosc, compacte i argilós.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Bo			Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació		Data inici: 26/05/2021 Data fi: 26/05/2021
<p>Interpretació: En el transcurs de l'excavació d'aquesta Unitat Estratigràfica també van aparèixer petits fragments de plàstic. Això juntament amb el fet que la composició de la UE 7110 és exactament igual a la de la UE 7109, permet afirmar que els farciments d'ambdues rases corresponents a sengles canals haurien estat reblerts en un mateix moment, o amb poca distància cronològica l'una de l'altra. En qualsevol cas, aquesta acció hauria estat feta en època actual.</p>		
Materials representatius: Plàstic	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació:	Cronologia: Actual. Segle XXI	
Observacions:		
ARXIU		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7114
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició: Mur de maons en sentit Nord-Sud	Criteris de diferenciació:	Color:		Mínima: 8,365829
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,493409
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	En contacte amb:			
	Se li adossa:			
	S'adossa a: UE 7105, UE 7106			
Orgànics	Cobert per: UE 7110		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Cobreix: UE 7115			
	Tallat per:			
Artificials	Talla:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Reomplert per:			
	Reomple:			
Descripció: Mur de longitud escassa realitzat amb la mateixa tècnica constructiva que les UE's-7103, 7104, 7105, 7106. Se situa a l'extrem oriental de la canal Nord.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Mitjà.			Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació Manual

Data inici: 15/06/2021 **Data fi:** 15/06/2021

Interpretació: Tapiat de la boca que connecta el *prae-furnium* o cambra de combustió amb la cambra de treball, situada a l'extrem oriental de la canal Nord. Les dues estructures del forn es troben separades per aquest tapiat, el qual pot correspondre a l'última cocció del forn. Així, la cambra de combustió hauria quedat segellada amb aquesta UE, mentre que alhora la cambra de cocció hauria estat tapada o coberta pel sostre, a una cota que no s'ha conservat.

Materials representatius: Maons rectangulars i plans cuits en atmosfera oxidant.

Referencia materials:

Fulls d'inventari núm.:

Elements i criteris de datació: Estratigrafia. Tècniques i materials constructius,

Cronologia: Contemporani.

Observacions:

ARXIU

plantes

seccions-alçats

fotografia

núm.:

núm.:

Diapositives:

B/ N:

Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7115
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria.	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:		Mínima: 8,314690
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,358665
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	En contacte amb:			
	Se li adossa:			
	S'adossa a:			
Orgànics	Cobert per: 7114		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Cobreix: 7102			
	Tallat per:			
Artificials	Talla:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Reomplert per:			
	Reomple:			
Descripció: Lleixa feta amb maó cuit, ubicada a l'extrem oriental de la canal Nord. És coberta per la UE- 7114.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació:			Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació: Manual

Data inici: 18/06/2021 **Data fi:** 18/06/2021

Interpretació: Lleixa que sobresurt per sota la UE- 7114. Pot correspondre a la continuació vers l'Oest del paviment de rajola de la cambra de treball. Es troba situada a la canal Nord. Esdevé el punt de contacte entre la cambra de treball Nord i la cambra de combustió d'aquest mateix sector. És per tant, l'element que quedà cobert pel tapiat UE -7114 en el moment en que es tancà el forn pel al seu refredament. Aquest procés hauria estat paral·lel o simultani al del tancament de la boca Sud.

Materials representatius:

Referencia materials:

Fulls d'inventari núm.:

Elements i criteris de datació: Estratigrafia. Tècniques i materials constructius,

Cronologia: Contemporani.

Observacions:

ARXIU

plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

**Ajuntament
de Barcelona**

SERVEI D'ARQUEOLOGIA DE BARCELONA
Carrer d'en Rull, 4 08002 Barcelona
T. (+34) 932 566 897
www.bcn.cat/barcelonacultura

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7116
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	
Definició: Estrat argilós amb maons inclosos	Criteris de diferenciació:	Color:	Mínima: 8,365738	
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:	Màxima: 8,794184	
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		+ + + +	
	En contacte amb:			
	Se li adossa:			
	S'adossa a:			
Orgànics	Cobert per:		+ + + +	
	Cobreix: 7117			
	Tallat per:			
Artificials	Talla:		+ + + +	
	Reomplert per:			
	Reomple:			
Descripció:		Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:	
Estat de conservació: Bo		Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐	

Procés d'excavació: Manual		Data inici: 27/05/2021 Data fi: 27/05/2021
Interpretació: Estrat d'enderroc, possiblement corresponent a algun element estructural del forn. Es troba a l'espai situat a l'est de les boques que connecten amb la fogaina, el qual ha estat interpretat com a cambra de treball.		
Materials representatius:	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació: Estratigrafia. Tècniques i materials constructius	Cronologia: Contemporani	
Observacions:		
ARXIU		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

<i>FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES</i>				U.E.: 7117
INTERVENCIÓ: Ronda de Sant Martí, 8B-8C.			CODI: 055/21	
Sector: 7000	Zona: Rajoleria	Cala:	Àmbit:	Cotes
Definició:	Criteris de diferenciació:	Color:		Mínima: 8,318437
Superfície:	Fiabilitat estratigràfica:	Consistència:		Màxima: 8,384821
COMPONENTS	SEQÜÈNCIA FÍSICA	CROQUIS UBICACIÓ/ EXTENSIÓ	SEQ. ESTRATIGRÀFICA	
Geològics	Igual a:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	En contacte amb:			
	Se li adossa:			
	S'adossa a:			
Orgànics	Cobert per: 7116		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Cobreix: 7101			
	Tallat per:			
Artificials	Talla:		<div>+</div> <div>+</div> <div>+</div> <div>+</div>	
	Reomplert per:			
	Reomple:			
Descripció: Paviment realitzat amb rajoles planes, cuites en atmosfera oxidant, tot i que han quedat ennegrides per l'ús de combustible i pel sutge.			Data d'actuació: 17 de maig – 27 de juny de 2021	Fitxa revisada per:
Estat de conservació: Bo			Responsable: Jordi Vallverdú Pastó	Compr. de documentació: Fitxa ☐ Dibuix ☐ Foto ☐

Procés d'excavació: Manual		Data inici: 18/06/2021 Data fi: 18/06/2021
Interpretació: Aquest paviment correspondria al nivell de trepig que s'ubica a l'extrem més oriental de la canal Sud. Es troba en una cota significativament més elevada que la cota més baixa de la UE 7101, atès que es tracta de la superfície de circulació de la cambra de treball, esdevenint un espai diferenciat del que ocupa la cambra de cocció.		
Materials representatius:	Referencia materials: Fulls d'inventari núm.:	
Elements i criteris de datació:	Cronologia: Contemporani	
Observacions:		
ARXIU		
plantes	seccions-alçats	fotografia
núm.:	núm.:	Diapositives: B/ N: Color:

9. FULL D'INVENTARI FOTOGRÀFIC.

Figura 1: Plànol de situació de l'estructura de l'estació de la Sagrera.

Figura 2: Plànol de situació amb el punt concret d'aparició de les restes arqueològiques.

Figura 3: Rebaix del talús situat a l'est de la pista d'accés a l'obra de l'estació Sagrera.

Figura 4: Primeres evidències de l'existència de la canal sud de la cambra de cocció.

Figura 5: Rebliment de la canal sud de la cambra de cocció.

Figura 6: Detall de la canal nord, amb la UE-7106 sent tallada per un bloc de formigó.

Figura 7: Detall de la canal nord, amb maons descontextualitzats (UE-7106).

Figura 8: Detall del tapiat de la canal sud.

Figura 9: Detall de l'enderroc UE-7116.

Figura 10: Detall del tapiat i la lleixa de la canal nord.

Figura 11: Part de la cambra de treball, un cop excavada la UE-7116.

Figura 12: Cambra de cocció del forn, anterior a l'inici dels treballs de desmuntatge.

Figura 13: Desmuntatge manual de la UE-7117.

Figura 14: Destrucció de les UE-7103 i 7104.

Figura 15: Aspecte de la rasa UE-7101, un cop extreta la UE-7104.

Figura 16: Aspecte de la rasa UE-7101 un cop extretes les UE-7103 i 7104.

Figura 17: Imatge de la rasa UE-7101 un cop extreïdes les UE corresponents als murs de maons que la folraven, el tapiat de la boca, i la lleixa que hi passava per sota.

Figura 18: Imatge de la canal nord un cop efectuat el desmuntatge de les UE-7105, 7106, 7114 i 7115.

Figura 19: Imatge presa des de l'est, on s'observa la planta de la cambra de cocció amb les rases UE-7101 i 7102, un cop finalitzada la fase de desmuntatge.